

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΞΑΜΗΝΟ: ΠΤΥΧΙΟ Α

ΘΕΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ
(ASSETS AND LIABILITIES MANAGEMENT IN BANKS)

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ
ΚΟΥΜΑΝΑΚΟΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
ΕΦΡΑΙΜ
ΜΑΡΙΑ
ΑΜ:6994

ΠΑΤΡΑ,
ΜΑΡΤΙΟΣ 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαιο 1^ο :

1.1. Εισαγωγή	5
1.2. Η προέλευση των τραπεζών-ιστορική εξέλιξη.....	7
1.3. Έννοια και διακρίσεις οικονομικών μονάδων.....	8
1.4. Ορισμός, λειτουργίες και είδη τραπεζών.....	10

Κεφάλαιο 2^ο :

2.1. Τραπεζικές εργασίες.....	12
2.2 Ο ισολογισμός των τραπεζών.....	13
2.3 Κατάσταση αποτελεσμάτων τραπεζών.....	23

Κεφάλαιο 3^ο :

3.1 Τραπεζικοί αριθμοδείκτες.....	27
3.1.1 Σύγκριση αριθμοδεικτών μεταξύ εμποροβιομηχανικών επιχειρήσεων και τραπεζών.....	27

Κεφάλαιο 4^ο :

4.1. Τραπεζικοί κίνδυνοι..... 40

Κεφάλαιο 5^ο :

5.1 Διοίκηση της τράπεζας..... 43

5.2.Βασικές αρχές διαχείρισης ενεργητικού και παθητικού..... 45

 5.2.1.Διαχείριση ρευστότητας και ο ρόλος των διαθεσίμων..... 46

 5.2.2.Διαχείριση ενεργητικού..... 52

 5.2.3.Διαχείριση παθητικού..... 57

5.3.Διαχείριση της ευαισθησίας του επιτοκίου..... 61

Κεφάλαιο 6^ο :

6.1.Διαχείριση κινδύνων..... 67

6.2.Σύγχρονα εργαλεία αντιστάθμισης του κινδύνου..... 74

Κεφάλαιο 7^ο :

7.1.Περίληψη και συμπεράσματα 78

Βιβλιογραφία..... 81

v

Κεφάλαιο 1^ο

1.1 Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια, οι σημαντικές θεσμικές και διαρθρωτικές αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν στο τραπεζικό χώρο, η αλματώδης πρόοδος της τεχνολογίας και η απελευθέρωση των αγορών χρήματος και κεφαλαίου, αναγκάζουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να αποκτήσουν μεγαλύτερο βαθμό τεχνογνωσίας, να εστιάσουν την προσοχή τους σε πιο εξειδικευμένες αγορές και υπηρεσίες και γενικά να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις απελευθερωμένες αγορές και ενοποιημένες σε παγκόσμιο επίπεδο χρηματοοικονομικές αγορές.

Οι άμεσες προτεραιότητες του τραπεζικού ιδρύματος είναι να αναδιαμορφώνει τις στρατηγικές του προκειμένου να αποκτήσει εκείνο το μέγεθος που θα του επέτρεπε να επιβιώσει αλλά και να λειτουργήσει ανταγωνιστικά στο απαιτητικό χρηματοοικονομικό και νομισματικό περιβάλλον. Επιπλέον η αύξηση της λειτουργικής κερδοφορίας, ο έλεγχος του κόστους καθώς και η αύξηση των κεφαλαιοποιήσεων των τραπεζών, η οποία συνδέεται με την ενίσχυση της κερδοφορίας, την οργανική ανάπτυξη στο εσωτερικό, την περιφερειακή ανάπτυξή τους καθώς και την αύξηση της συμμετοχής στην κερδοφορία των ομίλων των επενδύσεών τους στο εξωτερικό. Τέλος καθοριστικό ρόλο στην αναδιαμόρφωση του τραπεζικού συστήματος διαδραματίζει η εύρεση νέων πηγών κερδοφορίας καθώς και η βέλτιστη διαχείριση ενεργητικού-παθητικού(Asset Liability Management). Έτσι το κεντρικό πρόβλημα της διαχείρισης ενεργητικού παθητικού περιστρέφεται γύρω από τον τραπεζικό ισολογισμό και η ερώτηση που τίθεται είναι: Ποια θα πρέπει να είναι η σύνθεση των περιουσιακών στοιχείων την τράπεζας κατά μέσο όρο, δεδομένης της

αντίστοιχης απόδοσης και του αντίστοιχου κόστους, ώστε η τράπεζα να πετύχει συγκεκριμένους στόχους, όπως η μεγιστοποίηση των εσόδων της;

Αυτή η ανάγκη οδήγησε τις τράπεζες να καθορίσουν την βέλτιστη εξισορρόπηση της διαχείρισης στοιχείων των τραπεζών, της κερδοφορίας, του κινδύνου, της ρευστότητας και άλλων αβεβαιοτήτων. Η βέλτιστη εξισορρόπηση μεταξύ αυτών των παραγόντων δεν θα μπορούσε να βρεθεί δίχως τη θεώρηση σημαντικών αλληλεπιδράσεων που υπάρχουν μεταξύ της δομής των στοιχείων παθητικού της τράπεζας, των ιδίων κεφαλαίων της και της σύνθεσης των στοιχείων ενεργητικού της.

Η πορεία, όμως, προς τις σημαντικές αυτές αλλαγές και την μετεξέλιξη των αγορών, είναι δυνατόν να δημιουργήσει προβλήματα, όπως είναι η έντονη διοικητική αστάθεια που αντιμετωπίζουν αυτή την περίοδο αρκετά τραπεζικά ιδρύματα, οι έντονες διαφορές στην νοοτροπία των λαών και διοικούντων, τα οποία λειτουργούν ανασταλτικά για την λήψη στρατηγικών αποφάσεων. Επιπρόσθετα, η αβεβαιότητα που προκύπτει από την διαχείριση κινδύνων επιβάλλει την ανάπτυξη και εφαρμογή συστημάτων υψηλής ποιότητας για την αξιολόγηση της και την καλύτερη αντιμετώπιση της.

Η σημασία των τραπεζών για την λειτουργία και ανάπτυξη της οικονομίας, είναι ιδιαίτερη σημαντική. Η κεντρική θέση την οποία κατέχει στο χρηματοοικονομικό σύστημα, την καθιστά τον πιο νευραλγικό τομέα του σύγχρονου οικονομικού περιβάλλοντος. Επιπρόσθετα η συνθετότητα των εργαλείων που καλείται να διαχειριστεί, σε συνάρτηση με τη βασική της δραστηριότητα, που είναι η

διαχείριση των κινδύνων, συνθέτουν ένα πλαίσιο στο οποίο πρέπει να αντεπεξέλθει με ιδιαίτερα υψηλού επιπέδου διοίκηση.

Ο χρηματοπιστωτικός τομέας της οικονομίας, αν και ανήκει στον τριτογενή τομέα παραγωγής, έχει μια σειρά από μοναδικά γνωρίσματα τα οποία τον διαφοροποιούν από όλες τις υπόλοιπες ομάδες οικονομικών μονάδων παροχής υπηρεσιών. Ο βασικός ρόλος των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (financial institutions) συνίσταται στην άντληση χρηματικών κεφαλαίων από τους ιδιοκτήτες τους στη συνέχεια στην κατανομή τους προς αυτούς που τα χρησιμοποιούν, καθώς και στην διευκόλυνση των συναλλαγών τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η ομαλή και ασφαλής λειτουργία του χρηματοπιστωτικού τομέα αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση για τη λειτουργία της όλης οικονομίας καθώς και για την περαιτέρω ανάπτυξη της.

1.2. Προέλευση των τραπεζών-ιστορική εξέλιξη

Η ιστορία των τραπεζών είναι συνυφασμένη με την ιστορία του χρήματος και του εμπορίου. Με την εμφάνιση του χρήματος προέκυψε η ανάγκη της ασφαλούς διαφύλαξης του και με την εμφάνιση του εμπορίου προέκυψε η ανάγκη χρηματοδότησης του. Οι ασφαλέστεροι τόποι για την διαφύλαξη των χρημάτων στον αρχαίο κόσμο ήταν οι ναοί και πραγματικά ήταν τα πρώτα μέρη που επιτέλεσαν τη λειτουργία της διαφύλαξης χρημάτων. Επίσης υπάρχουν γραπτές μαρτυρίες χορήγησης δανείων από τους ιερείς προς τους εμπόρους ήδη κατά τον 18^ο αιώνα π.Χ. στην αρχαία Βαβυλώνα. Στην αρχαία Ελλάδα έχουμε πολλές γραπτές μαρτυρίες από τον 5^ο αιώνα π.Χ. για ανάπτυξη τραπεζικών δραστηριοτήτων, όπως χορήγηση δανείων, διενέργεια καταθέσεων, μετατροπή ξένων νομισμάτων, όπως επίσης και

χρησιμοποίηση πιστωτικών τίτλων. Κατά τον 4^ο αιώνα π.Χ. υπήρξε μεγάλη ανάπτυξης της τραπεζικής δραστηριότητας στις χώρες τις Μεσογείου, ενώ κατά τον 3^ο αιώνα π.Χ. το νησί της Δήλου έγινε πολύ μεγάλο τραπεζικό κέντρο.

Η νεότερη τραπεζική όπως αναπτύχθηκε στην Ιταλία, την Ολλανδία, τη Γερμανία και την Αγγλία, είχε ως κύριο αντικείμενο τη χρηματοδότηση εμπορίου και αργότερα της βιομηχανικής επανάστασης. Η συγκεκριμένη αυτή λειτουργία ήταν το αντικείμενο της επονομαζόμενης αργότερα εμπορικής τράπεζας και έδωσε στις τράπεζες το επίθετο εμπορικές. Η προέλευση της ονομασίας προέρχεται από την κύρια λειτουργία αυτών των τραπεζών που ήταν η προεξόφληση των εμπορικών χρεογράφων. Ειδικότερα ο όρος τράπεζας προέρχεται από τον τρόπο με τον οποίο διεξάγονται οι τραπεζικές δραστηριότητες ήδη από την αρχή της εμφάνισης τους δηλαδή σε τραπέζια στους ναούς. Είναι γνωστό εξάλλου το απόσπασμα της Καινής Διαθήκης σύμφωνα με το οποίο ο Χριστός αναποδογύρισε αυτά τα τραπέζια στο ναό της Ιερουσαλήμ. Στις ευρωπαϊκές γλώσσες, η αγγλική λέξη bank προέρχεται από την ιταλική banca, που επίσης σημαίνει το τραπέζι ή τον πάγκο. Φυσικά τα σύγχρονα τραπέζια των τραπεζών είναι γρανίτες.

1.3. Έννοια και διακρίσεις των οικονομικών μονάδων

Με τον όρο επιχείρηση εκφράζουμε την οικονομική μονάδα στην οποία συνδυάζονται οι συντελεστές της παραγωγής για την παραγωγή υλικών αγαθών και την παροχή υπηρεσιών για την ικανοποίηση ανθρωπίνων αναγκών με την πραγματοποίηση του μέγιστου δυνατού κέρδους.

Στην επιχείρηση αναπτύσσεται μια δραστηριότητα με αντικειμενικό σκοπό την επιδίωξη κέρδους, αλλά με κίνδυνο του επιχειρηματία. Ο κίνδυνος αυτός δικαιολογεί την προσπάθεια του επιχειρηματία να επιτύχει πλεόνασμα μεγαλύτερο της συνήθους αμοιβής υπηρεσιών. Δηλαδή το κέρδος πρέπει να είναι μεγαλύτερο του αντιστοίχου ημερομισθίου ή μισθού του φορέα της επιχείρησης διότι οι κίνδυνοι που αναλαμβάνει είναι πολλοί περισσότεροι από την προσφορά εργασίας ή άλλου συντελεστή παραγωγής. Κίνδυνοι ως προς τον τρόπο εγκατάστασης, την αβεβαιότητα της αγοράς και των τιμών, την φερεγγυότητα των πελατών, την τραπεζική πολιτική κλπ.

Ανάλογα με τον κλάδο της οικονομικής δραστηριότητας οι επιχειρήσεις διακρίνονται σε:

A) Επιχειρήσεις πρωτογενούς παραγωγής

Στην κατηγορία αυτή κατατάσσονται οι επιχειρήσεις που ασχολούνται κυρίως με την παραγωγή προϊόντων, τα οποία προέρχονται από την γη με ή χωρίς την συνεργασία του ανθρώπου:

§ Αγροτικές ή γεωργικές

§ Κτηνοτροφικές κλπ

B) Επιχειρήσεις δευτερογενούς παραγωγής

Ανήκουν οι επιχειρήσεις εκείνες οι οποίες με την επεξεργασία και την μεταποίηση των πρώτων υλών που παίρνουν από τον πρωτογενή τομέα σε έτοιμα προϊόντα. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν:

§ Βιομηχανίες

§ Βιοτεχνίες κλπ

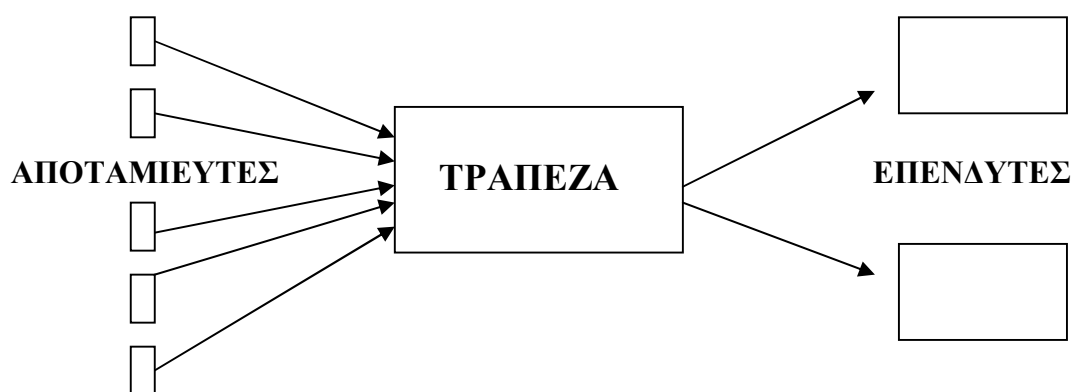
Γ)Επιχειρήσεις τριτογενούς παραγωγής

Στην κατηγορία αυτή υπάγονται επιχειρήσεις που ασχολούνται με την παροχή υπηρεσιών:

- § Εμπορικές
- § Τραπεζικές κλπ

1.4.Ορισμός – λειτουργίες και είδη τραπεζών

Τράπεζα είναι η οικονομική μονάδα που θεωρείται ως ο μεσάζοντας μεταξύ πλεονασματικών και ελλειμματικών οικονομικών μονάδων δηλ. μεταξύ αποταμιευτών (νοικοκυριών) και δανειζόμενων (επιχειρήσεων), που ζητούν να επενδύσουν κεφάλαια και εκείνων οι οποίοι έχουν ανάγκη δανεισμού για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων τους. Η κυριότερη λειτουργία της τράπεζας είναι ο έντοκος δανεισμός. Δανείζει κεφάλαια τα οποία της ανήκουν ή κεφάλαια προερχόμενα από καταθέσεις πελατών. Κύρια δραστηριότητα της είναι να χορηγεί δάνεια και να δέχεται καταθέσεις από το κοινό. Κάνοντας αυτό βελτιώνει την αποτελεσματικότητα του χρηματοδοτικού συστήματος και ταυτοχρόνως προσφέρει προστασία στους καταθέτες.

Επομένως, το τραπεζικό σύστημα βελτιώνει την κατανομή των πόρων της οικονομίας προσφέροντας μια εξομάλυνση στην κατανομή των εισοδημάτων και των επενδύσεων νοικοκυριών και επιχειρήσεων.

Στο τραπεζικό δίκαιο της Ε.Ε οι τράπεζες ονομάζονται **πιστωτικά ιδρύματα**.

Η τράπεζα εκτός από την λειτουργία διαμεσολάβησης μεταξύ πλεονασματικών και ελλειμματικών μονάδων επιτελεί και μια σειρά άλλων λειτουργιών, που αναφέρονται στην συνέχεια.

Συνολικά οι λειτουργίες μιας τράπεζας είναι οι εξής:

- A) Λειτουργίες χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης.
- B) Λειτουργίες παροχής υπηρεσιών πληρωμών και διακανονισμών.
- Γ) Λειτουργίες παροχής υπηρεσιών πληροφόρησης και διαχείρισης κινδύνου.
- Δ) Λειτουργίες παροχής επενδυτικών υπηρεσιών.
- E) Ασφαλιστικές Εργασίες.

ΕΙΔΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

- ✓ Κεντρική τράπεζα
- ✓ Εμπορικές τράπεζες
- ✓ Συνεργατικές τράπεζες

Κεφάλαιο 2^ο

2.1.Τραπεζικές εργασίες

Οι εργασίες που διενεργούν οι τράπεζες για κάθε τομέα λειτουργίας τους χωριστά έχουν ως εξής:

1) Τομέας χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης

- § Αποδοχή καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων
- § Χορήγηση δανείων ή λοιπών πιστώσεων με τη μορφή των κλασικών τραπεζικών δανείων ή των πράξεων πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων (factoring) ή της χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing).
- § Εγγυήσεις και αναλήψεις υποχρεώσεων (εγγυητικές επιστολές)
- § Διαμεσολάβηση στις διατραπεζικές αγορές

2) Τομέας παροχής υπηρεσιών πληρωμών και διακανονισμού

- § Έκδοση και διαχείριση μέσων πληρωμής (πιστωτικών και χρεωστικών καρτών, ταξιδιωτικών και τραπεζικών επιταγών, ηλεκτρονικού χρήματος)
- § Πράξεις διενέργειας πληρωμών και μεταφοράς κεφαλαίων.

3) Τομέας παροχής υπηρεσιών πληροφόρησης και διαχείρισης κινδύνων

- § Εμπορικές πληροφορίες, περιλαμβανομένων και των υπηρεσιών αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας πελατών.

4) Τομέας παροχής επενδυτικών υπηρεσιών

- ✓ Κύριες Επενδυτικές Υπηρεσίες.
 - Λήψη και διαβίβαση εντολών για λογαριασμό επενδυτών

- Εκτέλεση εντολών για λογαριασμό επενδυτών
- Διαπραγμάτευση και αγοραπωλησία για ίδιο λογαριασμό
- Διαχείριση επενδυτικών χαρτοφυλακίων πελατών
- Αναδοχή της έκδοσης τίτλων και διάθεσή τους σε επενδυτές.

▼ Παρεπόμενες Επενδυτικές υπηρεσίες

- Φύλαξη ή και διακίνηση τίτλων
- Ενοικίαση θυρίδων
- Παροχή πιστώσεων ή δανείων σε επενδυτές προς διενέργεια συναλλαγών
- Παροχή συμβουλών σε επιχειρήσεις σχετικά με την διάρθρωση του κεφαλαίου τους, τη διαμόρφωση της επιχειρηματικής τους στρατηγικής καθώς και παροχή συμβουλών και υπηρεσιών στους τομείς των συγχωνεύσεων και εξαγοράς.
- Παροχή συμβουλών στον τομέα των επενδύσεων

5) Ασφαλιστικός Τομέας

Οι τράπεζες παρέχουν ασφαλιστικές υπηρεσίες συμπληρώνοντας ολόκληρο το φάσμα χρηματοπιστωτικής εξυπηρέτησης

2.2.Ο ισολογισμός της τράπεζας

Ο ισολογισμός της τράπεζας μας δείχνει από την μια πλευρά τις πηγές προέλευσης ή άντλησης των κεφαλαίων που χρησιμοποιούν οι τράπεζες και από την άλλη τις χρήσεις όλων αυτών των κεφαλαίων. Με άλλα λόγια ο ισολογισμός της τράπεζας παρουσιάζει το Ενεργητικό, το Παθητικό και τα Ίδια κεφάλαια συνήθως σε σχήμα T.

Στο δεξιό μέρος του οποίου αναγράφονται οι πηγές προέλευσης των κεφαλαίων και στο αριστερό οι χρήσεις των κεφαλαίων. Οι χρήσεις των κεφαλαίων αποτελούν το Ενεργητικό των τραπεζών ενώ οι πηγές τις υποχρεώσεις δηλ. το Παθητικό. Η διαφορά μεταξύ του Ενεργητικού και των υποχρεώσεων αποτελεί το ίδιο κεφάλαιο, δηλαδή τις υποχρεώσεις που έχει η τράπεζα προς τους ιδιοκτήτες.

π.χ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1

Ισολογισμός τράπεζας

<u>Ενεργητικό</u>			<u>Παθητικό</u>		
Ταμείο	x		Καταθέσεις	x] Ξένα Κεφ.
Δάνεια	x		Ομόλογα	x	
Αξιόγραφα			Παράγωγα	x	
- Ομόλογα	x				
- Μετοχές	x	x			

Παράγωγα	x		Κεφάλαιο	x] Ίδια Κεφ.
Πάγια	x				

Σύνολο		<u><u>xx</u></u>	Σύνολο		
				<u><u>xx</u></u>	

Με βάση το πιο πάνω πίνακα διαπιστώνονται οι πολύ μεγάλες διαφορές και ιδιομορφίες των τραπεζών σε σχέση με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις.

Οι βασικότερες από τις διαφορές αυτές μπορεί να συνοψιστούν ως εξής:

1. Τα πάγια στοιχεία των τραπεζών σε αντίθεση με όλες τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, αποτελούν ένα μικρό ποσοστό του συνολικού ενεργητικού τους. Οι τράπεζες δηλαδή παρουσιάζουν **χαμηλό βαθμό λειτουργικής μόχλευσης.**

2. Το κεφάλαιο στην περίπτωση των τραπεζών αποτελεί ένα πολύ μικρό ποσοστό του συνολικού παθητικού τους. Οι τράπεζες δηλαδή παρουσιάζουν **πολύ υψηλό βαθμό χρηματοοικονομικής μόχλευσης**.

3. Τόσο τα στοιχεία ενεργητικού όσο και τα στοιχεία του παθητικού των τραπεζών αποτελούνται σχεδόν αποκλειστικά από χρηματοοικονομικά προϊόντα.

Οι ιδιομορφίες των τραπεζών έχουν ως αποτέλεσμα πρώτον την αύξηση της αποδοτικότητας τους σε σχέση με τα επενδύσιμα κεφάλαια και δεύτερον την αντιμετώπιση αυξημένων κινδύνων (αυξημένη μεταβλητότητα των εσόδων τους) σε σχέση με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις.

Με βάση τον πίνακα 1 τα βασικά στοιχεία του Ενεργητικού:

- Ø Ταμείο και καταθέσεις από την Κεντρική Τράπεζα
- Ø Δάνεια
- Ø Αξιόγραφα
- Ø Παράγωγα
- Ø Πάγια

Αντιστοίχως τα βασικά στοιχεία του Παθητικού είναι:

- Ø Καταθέσεις
- Ø Δάνεια από Κεντρική ή άλλες Τράπεζες
- Ø Ομόλογα

Ø Παράγωγα

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ

Ταμείο και καταθέσεις στην κεντρική τράπεζα:

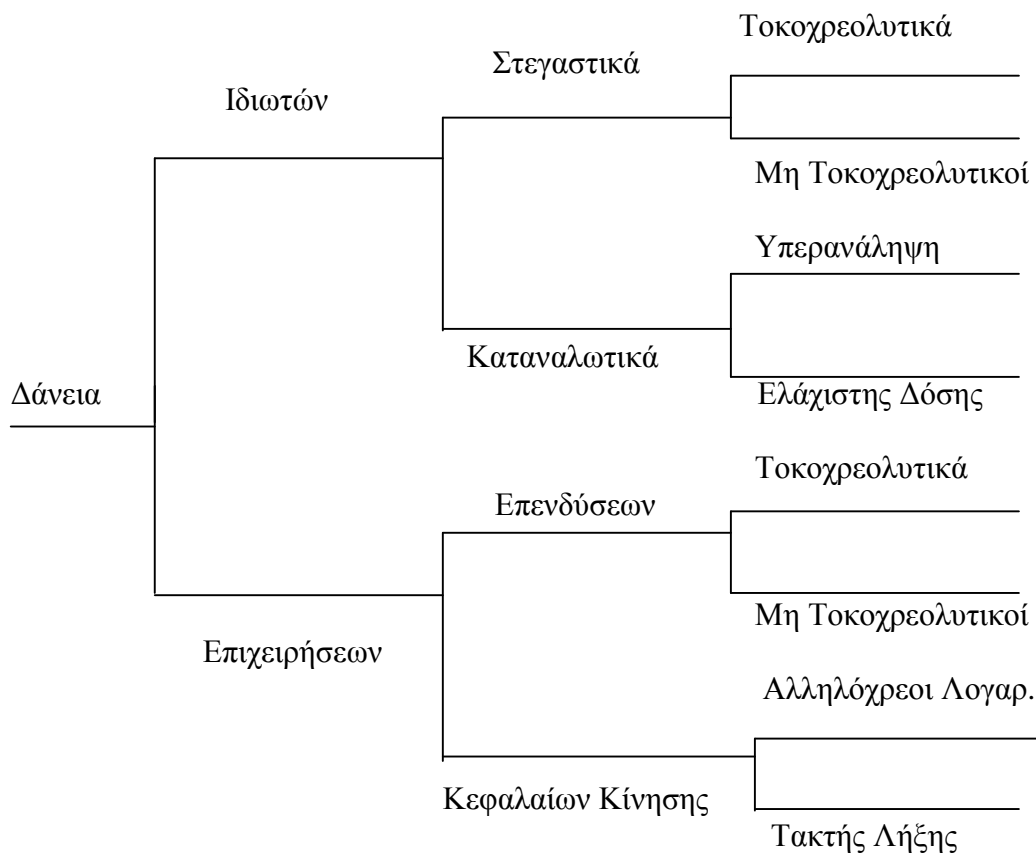
Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα στοιχεία με το μεγαλύτερο βαθμό ρευστότητας και αποτελούνται από τα διαθέσιμα που διακρατούνται από την τράπεζα χωρίς καμία ή πολύ μικρή χρονική διάρκεια(μέχρι 3 μήνες) λήξης. Επίσης στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι καταθέσεις στην κεντρική τράπεζα. Οι καταθέσεις στην κεντρική τράπεζα αντιπροσωπεύουν τα ελάχιστα υποχρεωτικά διαθέσιμα τα οποία υποχρεούνται να τηρούν οι εμπορικές τράπεζες στην κεντρική τράπεζα. Ο προσδιορισμός των ελάχιστων υποχρεωτικών διαθεσίμων γίνεται με βάση τους επιδιωκόμενους στόχους νομισματικής πολιτικής και το στόχο διαχείρισης του κινδύνου ρευστότητας των εμπορικών τραπεζών, που τίθενται από την κεντρική τράπεζα.

Δάνεια:

Αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος των στοιχείων του ενεργητικού της τράπεζας. Διακρίνονται ανάλογα με τον δανειολήπτη, το σκοπό χορήγησης τον τρόπο αποπληρωμής του δανείου, και ανάλογα με την χρονική τους διάρκεια. Σύμφωνα με το πρώτο κριτήριο τα δάνεια διακρίνονται σε επιχειρηματικά και σε δάνεια προς ιδιώτες. Σύμφωνα με το δεύτερο κριτήριο διακρίνονται σε στεγαστικά, καταναλωτικά, επενδυτικά και δάνεια που αφορούν την χρηματοδότηση κεφαλαίων. Τέλος ο χρόνος και ο τρόπος αποπληρωμής προσδιορίζονται από το σκοπό χορήγησης του δανείου. Για παράδειγμα, τα στεγαστικά δάνεια ή τα δάνεια προς επιχειρήσεις για επενδυτικούς σκοπούς είναι μακροπρόθεσμα δάνεια, ενώ τα

καταναλωτικά και τα δάνεια για κεφάλαια κίνησης είναι βραχυπρόθεσμα. Κατά συνέπεια το ακριβές μίγμα των δανείων αποτελεί σημαντικό εργαλείο διαχείρισης ενεργητικού/ παθητικού και διοίκησης της τράπεζας.

Τύποι Τραπεζικών Δανείων

Αξιόγραφα:

Τα αξιόγραφα αποτελούνται από χρεωστικούς τίτλους, μετοχές και παράγωγα προϊόντα. Τα χρεόγραφα που κατέχει μια τράπεζα ταξινομούνται σε δύο διαφορετικά χαρτοφυλάκια:

- A. Στο χαρτοφυλάκιο συναλλαγών
- B. Στο επενδυτικό χαρτοφυλάκιο

1)Αξιόγραφα διακρατούμενα μέχρι την λήξη

2)Αξιόγραφα διαθέσιμα προς πώληση

Η ταξινόμηση αυτή επιβάλλεται από τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (ΔΛΠ).Συγκεκριμένα στο χαρτοφυλάκιο συναλλαγών ταξινομούνται οι χρεωστικοί τίτλοι και οι μετοχές που η τράπεζα αποκτά με σκοπό τη διάθεση τους σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα με στόχο την εκμετάλλευση της διαφοροποίησης της τιμής τους στην αγορά.

Πάγια:

Αποτελούν τα μέσα που χρησιμοποιεί η τράπεζα για να αναπτύξει τις δραστηριότητές της και περιλαμβάνουν τα κτήρια ιδιοκτησίας της, τους υπολογιστές και τα υπόλοιπα μέσα υποδομής.

ΠΑΘΗΤΙΚΟ

Όπως έχουμε ήδη αναφερθεί, η κατάσταση του παθητικού των τραπεζών παρουσιάζει μεγάλο βαθμό χρηματοοικονομικής μόχλευσης. Δηλαδή υψηλό δείκτη υποχρεώσεων σε σχέση με τα ίδια κεφάλαια. Αυτή η ιδιομορφία έχει δύο συνέπειες. Από την μια πλευρά αυξάνει την αποδοτικότητα όταν υπάρχει θετική διαφορά μεταξύ της απόδοσης της επένδυσης και του κόστους των δανειακών κεφαλαίων, ενώ από την άλλη αυξάνει υπέρμετρα τον κίνδυνο, μεγεθύνει δηλαδή τις ζημιές σε περίπτωση που η διαφορά αυτή καταστεί αρνητική.(το κόστος δηλαδή των δανειακών κεφαλαίων είναι μεγαλύτερο από την απόδοση της επένδυσης.

Καταθέσεις:

Οι καταθέσεις αποτελούν το μεγαλύτερο τμήμα των υποχρεώσεων των τραπεζών και διακρίνονται σε διάφορες κατηγορίες.

Οι πιο σημαντικές διακρίσεις αφορούν τη διάκριση σε σχέση με τη διάρκεια και σε σχέση με την ιδιότητα του καταθέτη. Όσον αφορά την χρονική διάρκεια οι καταθέσεις διακρίνονται σε **όψεως** (τρεχούμενους, ταμιευτηρίου) οι οποίες δεν έχουν καμία χρονική διάρκεια, μπορούν να αναληφθούν οποιαδήποτε χρονική στιγμή από τους καταθέτες τους και στις καταθέσεις **προθεσμίας**, οι οποίες μπορούν να αναληφθούν μόνο κατά την λήξη τους. Στην πράξη οι τραπεζικές καταθέσεις όπως και όλα τα τραπεζικά προϊόντα εμπεριέχουν την παραχώρηση ενός σιωπηρού δικαιώματος από την πλευρά των τραπεζών προς στους πελάτες τους. Στις καταθέσεις το δικαίωμα αυτό συνιστάται στην ευχέρεια που έχουν οι καταθέτες να κάνουν ανάληψη των χρημάτων τους έστω και εάν δεν έχει λήξει η προθεσμία της κατάθεσης. Αντιστοίχως στα δάνεια το δικαίωμα που παραχωρείται από τις τράπεζες είναι το δικαίωμα μερικής ή ολικής εξόφλησης, που τις εκθέτει στο λεγόμενο **κίνδυνο προπληρωμής**.

Ένα δεύτερο κριτήριο με βάση το οποίο διακρίνονται οι τραπεζικές καταθέσεις, είναι αυτό της ιδιότητας των καταθετών. Με βάση αυτό το κριτήριο, οι τραπεζικές καταθέσεις διακρίνονται σε καταθέσεις **ιδιωτών**, **επιχειρήσεων** και σε **καταθέσεις άλλων τραπεζών**. Η διαχείριση της καταθετικής βάσης των τραπεζών αποτελεί όχι μόνο ένα βασικό στοιχείο της διαχείρισης του παθητικού τους αλλά και ένα σημαντικό στοιχείο της διαχείρισης της αποδοτικότητας της σταθμισμένης με τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο. Θα πρέπει εδώ να τονισθεί ότι τα χρηματοοικονομικά (financial) χαρακτηριστικά των καταθέσεων δεν αντιστοιχούν πάντοτε με τα συμβατικά (contractual) χαρακτηριστικά τους. Για παράδειγμα οι καταθέσεις

ταμειυτηρίου μπορούν να αναληφθούν οποιαδήποτε χρονική στιγμή. Στην πράξη όμως οι καταθέσεις ταμειυτηρίου είναι ο σκληρός πυρήνας των καταθέσεων (core deposits) με την έννοια ότι αποτελούν τις καταθέσεις που θα παραμείνουν στην τράπεζα για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα, το οποίο είναι ανεξάρτητο από την συμβατική χρονική διάρκεια λήξης τους. Επίσης οι καταθέσεις ταμειυτηρίου παραμένουν στην τράπεζα ανεξάρτητα από την μεταβολή των επιτοκίων. Αντίθετα οι επιχειρηματικές καταθέσεις και οι καταθέσεις μεγάλων ποσών είναι πολύ ευαίσθητες, ακόμα και σε πολύ μικρές μεταβολές επιτοκίων και γι' αυτό είναι και ευμετάβλητες, δηλαδή σημαντική πηγή κινδύνων τόσο ρευστότητας όσο και επιτοκίων για τις τράπεζες. Η παραπάνω ανάλυση δείχνει ότι για να υπάρξει αποτελεσματική διαχείριση τόσο των κινδύνων όσο και της αποδοτικότητας των τραπεζών, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η σωστή κατάταξη των καταθέσεων σε διάφορες κατηγορίες όπως για παράδειγμα σε μόνιμες, σταθερές, εποχικές και ευμετάβλητες.

Διατραπεζικά δάνεια:

Τα δάνεια αυτά συνάπτονται στη διατραπεζική αγορά και είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο διαχείρισης της ρευστότητας των τραπεζών. Παράλληλά με την ευελιξία που προσφέρουν αποτελούν και τις πιο ευμετάβλητες πηγές άντλησης κεφαλαίων και κατά συνέπεια μια σημαντική πηγή κινδύνων ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που παρουσιάζονται προβλήματα ρευστότητας.

Δάνεια από την κεντρική τράπεζα:

Οι εμπορικές τράπεζες δανείζονται από την κεντρική τράπεζα για κάλυψη των βραχυπρόθεσμων αναγκών τους σε ρευστότητα. Τα δάνεια από την κεντρική τράπεζα συνάπτονται σε περίπτωση που έχουν εξαντληθεί τα περιθώρια κάλυψης των

αναγκών από άλλες πηγές. Για το λόγο αυτό η τράπεζα ονομάζεται και δανειστής έσχατης ανάγκης (lender of last resort).

ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Τα ίδια κεφάλαια της τράπεζας αποτελούν την επένδυση των ιδιοκτητών (μετόχων) της. Κατά συνέπεια το ύψος των ιδίων κεφαλαίων από την μια πλευρά εκφράζει το ποσό που διακινδυνεύουν οι μέτοχοι και από την άλλη το ποσό που διατίθεται για την αντιμετώπιση των κινδύνων και των ενδεχόμενων ζημιών κατά την ανάπτυξη των εργασιών της τράπεζας. Οι τράπεζες είναι επιχειρήσεις με το μεγαλύτερο βαθμό μόχλευσης(σχέσης ιδίων κεφαλαίων ως προς τα στοιχεία του ενεργητικού).Από την άλλη πλευρά είναι οι μοναδικές ελεγχόμενες επιχειρήσεις από τις εποπτικές αρχές.(τις κεντρικές τράπεζες).

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΤΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Στα εκτός ισολογισμού στοιχεία περιλαμβάνονται ορισμένα από τα ενδεχόμενα μελλοντικά δικαιώματα και υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν οι τράπεζες. Για παράδειγμα στην κατηγορία αυτή κατατάσσονται οι διαφόρων τύπων εγγυητικές επιστολές που χορηγούν οι τράπεζες προς στους πελάτες.

Στον πιο κάτω πίνακα παρατίθενται ένα τυπικό δείγμα ισολογισμού χρηματοπιστωτικού ιδρύματος σύμφωνα με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (ΔΛΠ).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2

<u>Στοιχεία Ισολογισμού</u>	
<u>Ενεργητικό</u>	
Ταμείο και διαθέσιμα στην κεν.τραπ	x
Απαιτήσεις κατά χρηματοπιστ.ιδρυμ	x
Χαρτοφυλάκιο συναλλαγών	x
Παράγωγα χρηματοπιστ.μεσα-απαιτ.	x
Δάνεια και προκαταβ.σε πελάτες(μετά από προβλέψεις)	x
Χαρτοφυλάκιο επενδύσεων	x
Συμμετοχές σε θυγατρικές επιχειρήσεις (μόνο για τα μη ενοποιημένα)	x
Συμμετ. σε συγγενείς επιχειρήσεις	x
Ασώματες ακινητοποιήσεις	x
Ενσώματες ακινητοποιήσεις	x
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	x
Σύνολο Ενεργητικού	xx
<u>Παθητικό</u>	
Υποχρεώσεις προς χρηματοπισ.ιδρύμ.	x
Υποχρεώσεις προς πελάτες	x
Παράγωγα χρηματοπιστ.μέσα-υποχρ.	x
Προβλέψεις για κινδύνους	x
Λοιπές υποχρεώσεις	x
Σύνολο υποχρεώσεων(α)	xx
Καθαρή θέση μετοχών εταιρείας	x
Δικαιώματα μειοψηφίας	x
Σύνολο καθαρής θέσης(β)	XX
Σύνολο Παθητικού (α) + (β)	XX

2.3. Κατάσταση αποτελεσμάτων τραπεζών

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.3

<u>ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΧΡΗΣΗΣ</u>	
Καθαρά έσοδα από τόκους	X
Καθαρά έσοδα από αμοιβές/προμηθειές	X
Έσοδα από μερίσματα	X
Κέρδη/ζημιές από χρηματοοικονομικές πράξεις	X
Λοιπά έσοδα εκμετάλλευσης	X
Έσοδα από λειτουργικές δραστηριότητες	XX
Προβλέψεις για πιστωτικούς κινδύνους	X
Αμοιβές και έξοδα προσωπικού	X
Γενικά λειτουργικά έξοδα	X
Αποσβέσεις	X
Έσοδα συμμετοχών σε συγγενείς εταιρίες	X
Κέρδη/(ζημιές) προ φόρων	XX
Μείον φόροι	X
Κέρδη/(ζημιές) μετά από φόρους	XX
Κατανέμονται σε:	
Μετόχους εταιρίας	
Μετόχους μειοψηφίας	
Κέρδη μετά από φόρους ανά μετοχή	X.XX

Καθαρά έσοδα από τόκους:

Τα καθαρά έσοδα από τόκους προκύπτουν από τη διαφορά μεταξύ των εσόδων από τόκους και των εξόδων για πληρωμή τόκων. Τα έσοδα από τόκους προκύπτουν κυρίως από τα δάνεια που έχει χορηγήσει η τράπεζα. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο υπολογισμός των τόκων από λογιστικής σκοπιάς και κατά συνέπεια στην κατάσταση των αποτελεσμάτων, γίνεται σε δεδουλευμένη βάση, δηλαδή οι τόκοι υπολογίζονται στη χρονική περίοδο που γεννιέται το δικαίωμα είσπραξης τους. Είναι προφανές ότι τα έσοδα από τόκους μπορεί να αναλυθούν ανάλογα με την κατηγορία των δανείων, σε τόκους από επιχειρηματικά δάνεια, από δάνεια ιδιωτών,

τα οποία μπορεί επίσης να αναλυθούν σε καταναλωτικά και στεγαστικά δάνεια. Έτσι η ανάλυση των αποτελεσμάτων, όπως και η ανάλυση της διάρθρωσης του ισολογισμού, οδηγεί σε πολύτιμα συμπεράσματα σε σχέση με τον προσανατολισμό και τη στρατηγική της τράπεζας. Η συσχέτιση διάρθρωσης του ισολογισμού και των αποτελεσμάτων, μπορεί να οδηγήσει στην εκτίμηση της αποδοτικότητας της κάθε συγκεκριμένης τραπεζικής εργασίας.

Τα έξοδα από τόκους αποτελούνται από τους τόκους που πληρώνει η τράπεζα για τις υποχρεώσεις της. Το μεγαλύτερο μέρος αυτών των εξόδων αποτελείται από τους τόκους που πληρώνονται στις καταθέσεις. Όπως και στην περίπτωση των δανείων, τα έξοδα για πληρωμή τόκων μπορούν να αναλυθούν ανάλογα με το τύπο της κατάθεσης. Εκτός από τις καταθέσεις, ένα μέρος των πληρωμών τόκων κατευθύνεται στην εξόφληση των τόκων των ομολογιακών δανείων που έχουν εκδώσει οι τράπεζες και που αποτελούν ένα μέρος των κεφαλαίων τους. Τα μειωμένα έξοδα για την πληρωμή τόκων συμβάλουν προφανώς στην αύξηση της αποδοτικότητας της τράπεζας, όπως επίσης πιθανόν συνδέονται με τη μείωση των κινδύνων που αντιμετωπίζουν, αφού οφείλονται κατά κανόνα στη μεγάλη συμμετοχή των ιδιωτών καταθετών στο σύνολο των καταθέσεων, οι οποίες έχουν χαμηλότερα επιτόκια.

Καθαρά έσοδα από προμήθειες:

Τα καθαρά έσοδα από προμήθειες προκύπτουν από την διαφορά μεταξύ των εσόδων που εισπράττονται από τις υπηρεσίες που προσφέρουν οι τράπεζες και των αντίστοιχων εξόδων που βαρύνουν αυτές τις υπηρεσίες. Το κύριο χαρακτηριστικό αυτής της πηγής εσόδων είναι ότι δεν ενέχουν κάποιο κίνδυνο για τις τράπεζες. Αποτελούν τις λεγόμενες μεσολαβητικές εργασίες των τραπεζών, και τα έσοδα

προέρχονται κυρίως για την χρησιμοποίηση της υποδομής τους από τους πελάτες τους. Επίσης λόγω της αυξημένης ζήτησης προϊόντων που συνδέονται με τη χρησιμοποίηση της υποδομής, ιδιαίτερα της τεχνολογικής των τραπεζών, τα έσοδα από προμήθειες αποτελούν ένα διαρκώς αυξανόμενο ποσοστό των συνολικών εσόδων τους.

Καθαρά έσοδα από το χαρτοφυλάκιο συναλλαγών:

Στο χαρτοφυλάκιο συναλλαγών κατατάσσονται τα αξιόγραφα που προορίζονται για αποκόμιση κεφαλαιακών κερδών για αγοραπωλησιών. Τα αξιόγραφα αυτά αποτελούνται από μετοχές, ομόλογα, συνάλλαγμα ή παράγωγα προϊόντα και προορίζονται για αποκόμιση κερδών με την εκμετάλλευση της διακύμανσης των τιμών τους στις αντίστοιχες αγορές. Οι διαφοροποιήσεις στις τιμές τους καταχωρίζονται στην κατάσταση αποτελεσμάτων. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα αποτελέσματα χαρτοφυλακίου συναλλαγών δεν χαρακτηρίζονται ως καθαρά έσοδα, αλλά ως κέρδη ή ζημίες, που μαζί με τα καθαρά έσοδα από τις υπόλοιπες πράξεις διαμορφώνουν το συνολικό αποτέλεσμα της τράπεζας. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η συγκεκριμένη πηγή εσόδων, λόγω της κατάργησης πολλών από τους περιορισμούς που επέβαλαν οι εποπτικές αρχές, αλλά και της εκμετάλλευσης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων τους, ιδιαίτερα στην τεχνολογία της πληροφορίας, αποτελεί επίσης μια ανερχόμενη πηγή εσόδων για τις τράπεζες.

Καθαρά έσοδα από το επενδυτικό χαρτοφυλάκιο:

Το επενδυτικό χαρτοφυλάκιο περιλαμβάνει τα αξιόγραφα που η τράπεζα έχει σκοπό να διακρατήσει μακροπρόθεσμα στο χαρτοφυλάκιο της. Συγκεκριμένα στην περίπτωση των χρεωστικών τίτλων η πρόθεση είναι να κρατηθούν μέχρι την λήξη

τους, ενώ στην περίπτωση των μετοχών η διακράτηση γίνεται για την είσπραξη μερισμάτων ή για την συμμετοχή στην εταιρία. Τα έσοδα από αυτή την κατηγορία αξιόγραφων προκύπτουν από τα μερίσματα και τα τοκομερίδια καθώς και από την πώληση των χρεωστικών τίτλων στη λήξη τους, ενώ τα έξοδα από τις δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν για την απόκτησή τους.

Λειτουργικά έξοδα:

Τα λειτουργικά έξοδα είναι τα έξοδα που πραγματοποιεί η τράπεζα για την διεκπεραίωση των εργασιών της. Τα σημαντικότερα από τα έξοδα αυτά είναι τα έξοδα για την πληρωμή των έμψυχων πόρων και της υποδομής που χρησιμοποιεί η τράπεζα. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν τα έξοδα για πληρωμή προσωπικού και αφορούν τους μισθούς, την πληρωμή των ασφαλιστικών εισφορών και των άλλων ωφελημάτων που παρέχονται στους εργαζόμενους. Η κατηγορία αυτή εξόδων είναι πολύ σημαντική για όλες τις τράπεζες, γιατί αποτελούν επιχειρήσεις εντάσεως εργασίας και τεχνολογίας. Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν τα έξοδα για την αγορά ή την ενοικίαση της υποδομής που χρησιμοποιεί η τράπεζα όπως τα ακίνητα στα οποία στεγάζει τα υποκαταστήματα της, οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και τα προγράμματα, η πληρωμή των άδειων χρήσης κλπ. Η διαχείριση των λειτουργικών εξόδων αποτελεί στόχο στρατηγικής σημασίας για την τράπεζα, γιατί απαιτεί αποφάσεις που συνδυάζουν την βραχυπρόθεσμη αποδοτικότητα που απαιτεί περικοπή δαπανών, με τη μακροπρόθεσμη αποδοτικότητα που απαιτεί επενδύσεις σε ανθρώπινους και τεχνολογικούς πόρους.

Αποσβέσεις:

Οι αποσβέσεις αποτελούν το κόστος που αναγνωρίζουν οι τράπεζες λόγω

της φυσικής οικονομικής απαξίωσης της υποδομής τους. Η πολιτική που ακολουθούν οι τράπεζες όπου αφορά τις αποσβέσεις είναι σχετικά με τα κτήρια η πλήρης απόσβεση μεταξύ 25 και 50 ετών, για τα κινητά και τον εξοπλισμό γραφείου μεταξύ 3 και 5 ετών και για τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές μεταξύ 2 και 3 ετών.

Κεφάλαιο 3^ο

3.1.Τραπεζικοί Αριθμοδείκτες

Η χρήση των αριθμοδεικτών αποτελεί μια από τις πλέον διαδεδομένες και δυναμικές μεθόδους χρηματοοικονομικής αναλύσεως. Έτσι, οι μέχρι τώρα αναπτυχθείσες μέθοδοι αναλύσεως συμπληρώνονται με τη χρησιμοποίηση των αριθμοδεικτών, οι οποίοι βοηθούν στην ερμηνεία των οικονομικών στοιχείων των επιχειρήσεων.

3.1.1.Σύγκριση αριθμοδεικτών μεταξύ εμποροβιομηχανικών επιχειρήσεων και τραπεζών

Α)Αριθμοδείκτες ρευστότητας

Ρευστότητα θεωρείται η ικανότητα μιας τράπεζας /επιχείρησης να ανταποκρίνεται στις τρέχουσες υποχρεώσεις της. Χρησιμοποιούνται περισσότερο για τον προσδιορισμό της βραχυχρόνιας οικονομικής θέσεως μιας τράπεζας/επιχείρησης και της ικανότητάς της να ανταποκρίνεται στις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις.

1.Αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας

$$\text{Δείκτης γενικής ρευστότητας} = \frac{\text{Διαθέσιμα + Απαιτήσεις}}{\text{Βραχυπρόθεσμες Υποχρεώσεις.}} \quad (\text{Τράπεζες})$$

$$\text{Δείκτης γενικής ρευστότητας} = \frac{\text{Κυκλοφορούν ενεργητικό (διαθ.+ απαιτ.+ αποθέμ.)}}{\text{Βραχυπρόθεσμες Υποχρεώσεις}} \quad (\text{Επιχειρήσεις})$$

Με βάση το λογιστικό σύστημα στους παραπάνω αριθμοδείκτες έχουμε την εξής αναλυτική προσέγγιση:

Παρατηρούμε ότι στον αριθμοδείκτη των επιχειρήσεων ο λογαριασμός «εμπορευμάτων» που ανήκει στην ομάδα αποθεμάτων δεν υπάρχει στους λογαριασμούς των τραπεζών.

Στην ομάδα ταμείο και διαθέσιμα των τραπεζών που αντιστοιχεί στον λογαριασμό «Χρηματικά Διαθέσιμα»,παρόλο που εννοιολογικά έχει το ίδιο περιεχόμενο με τις επιχειρήσεις, παρουσιάζεται πολύ πιο αναλυτικά καθώς το χρήμα αποτελεί το κύριο αντικείμενο «εμπορεύεσθαι» των τραπεζικών συναλλαγών. Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τα μετρητά στο ταμείο σε ευρώ και ξένα τραπεζογραμμάτια, τις υποχρεώσεις καταθέσεις της τράπεζας στην Κεντρική τράπεζα, το υπόλοιπο του τρεχούμενου λογαριασμού σε ευρώ στην Κεντρική τράπεζα και τα υπόλοιπα των λογαριασμών όψεως που έχει η τράπεζα στην Κεντρική τράπεζα σε ξένα νομίσματα, την αξία των τοκομεριδίων που έχουν αποκοπεί και είναι για είσπραξη και τέλος την αξία των μέσω γραφείου συμψηφισμού εισπράξεων επιταγών

που αντίστοιχα στις επιχειρήσεις έχουμε το λογαριασμό ταμείο της επιχείρησης και τις καταθέσεις όψεως.

Στο κυκλοφορούν ενεργητικό ή αλλιώς κεφάλαιο κίνησης οι κύριες απαιτήσεις μιας τράπεζας είναι ο λογαριασμός «Χορηγήσεις»

Στην ομάδα Απαιτήσεις – Χρεόγραφα - Διαθέσιμα ο λογαριασμός «Απαιτήσεις από τραπεζικές εργασίες εκτός χορηγήσεων» εμφανίζονται οι οργανικές απαιτήσεις της τράπεζας από τις μεσολαβητικές εργασίες. Ουσιαστικά μαζί με την ομάδα Χορηγήσεις εκφράζουν τον αντίστοιχο λογαριασμό «Πελάτες» στις επιχειρήσεις.

Τέλος στις τράπεζες στην ομάδα Βραχυπρόθεσμες Υποχρεώσεις ο λογαριασμός «Καταθέσεις» ουσιαστικά αντιπροσωπεύει το λογαριασμό «Προμηθευτές» των εμπορικών επιχειρήσεων.

Β) Αριθμοδείκτες δραστηριότητας

Μας δείχνουν την αποτελεσματική χρησιμοποίηση των περιουσιακών στοιχείων μιας τράπεζας ή επιχείρησης που ενδιαφέρει τόσο τη διοίκηση της, όσο και εκείνους που ενδιαφέρονται γι' αυτήν. Γενικά όσο πιο εντατική είναι η χρησιμοποίηση των περιουσιακών στοιχείων μιας τράπεζας / επιχείρησης τόσο τούτο αποβαίνει προς όφελος της.

1.Αριθμοδείκτης ταχύτητας κυκλοφορίας ενεργητικού

$$\begin{array}{l} \text{Δείκτης ταχύτητας} \\ \text{κυκλοφορ. ενεργητ.} \\ \text{(asset turnover ratio)} \end{array} = \frac{\text{Έσοδα από τόκους}}{\text{Σύνολο ενεργητικού}} \quad \text{(Τράπεζες)}$$

$$\begin{array}{l} \text{Δείκτης ταχύτητας} \\ \text{κυκλοφορ.ενεργητ.} \end{array} = \frac{\text{Καθαρές πωλήσεις}}{\text{Σύνολο ενεργητικού}} \quad \text{(Επιχειρήσεις)}$$

Ο αριθμοδείκτης ταχύτητας κυκλοφοριακού ενεργητικού στις τράπεζες εκφράζει τον βαθμό χρησιμοποίησης των στοιχείων του ενεργητικού του τραπεζικού ιδρύματος σε σχέση με τα έσοδα που εμφανίζει.

Αντίστοιχα στις επιχειρήσεις ο δείκτης ταχύτητας του ενεργητικού εκφράζει το βαθμό χρησιμοποίησης του ενεργητικού σε σχέση με τις πωλήσεις της. Με άλλα λόγια ο αριθμοδείκτης αυτός δείχνει αν υπάρχει ή όχι υπερεπένδυση κεφαλαίων στην επιχείρηση σε σχέση με το ύψος των πωλήσεων που πραγματοποιεί.

Γ)Αριθμοδείκτες αποδοτικότητας

Μετράει την απόδοση των συνολικών περιουσιακών στοιχείων μιας τράπεζας ή επιχείρησης καθώς και των επί μέρους τμημάτων αυτής και αποτελεί ένα είδος ελέγχου και αξιολογήσεως της διοικήσεως. Ο υπολογισμός της αποδοτικότητας ενεργητικού επιτρέπει τη σύγκριση της αποδοτικότητας μιας τράπεζας ή επιχείρησης με την αποδοτικότητα άλλων ομοειδών τραπεζών ή επιχειρήσεων.

1.Αριθμοδείκτης περιθωρίου κέρδους (μικτού)

$$\begin{array}{l} \text{Δείκτης περιθωρίου} \\ \text{κέρδους από τόκους} \\ \text{(profit margin)} \end{array} \quad (\text{pm}) = \frac{\text{Καθαρό εισόδημα}}{\text{Έσοδα από τόκους}} \times 100 \quad (\text{Τράπεζες})$$

$$\begin{array}{l} \text{Δείκτης μικτού} \\ \text{κέρδους} \end{array} = \frac{\text{Μικτά κέρδη εκμετάλλευσης}}{\text{Καθαρές πωλήσεις}} \times 100 \quad (\text{Επιχειρήσεις})$$

Προσδιορισμός αποτελεσμάτων χρήσης μιας τράπεζας

Έσοδα από τόκους
– Έξοδα για καταβολή τόκων

Καθαρό εισόδημα από τόκους

Ο αριθμοδείκτης μικτού περιθωρίου κέρδους από τόκους δείχνει την λειτουργική αποτελεσματικότητα της τράπεζας καθώς και την πολιτική των επιτοκίων που μπορεί να ακολουθήσει. Ο αντίστοιχος δείκτης που χρησιμοποιεί μια επιχείρηση που δραστηριοποιείται στο τομέα της μεταποίησης είναι ο αριθμοδείκτης Μικτού Περιθωρίου Κέρδους που δείχνει την λειτουργική αποτελεσματικότητα μιας επιχείρησης καθώς και την πολιτική τιμών αυτής. Ο υπολογισμός του μικτού κέρδους είναι πολύ σημαντικός για τις εμπορικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις, γιατί παρέχει ένα μέτρο αξιολογήσεως της αποδοτικότητας τους. Σ' αυτού του είδους τις επιχειρήσεις, το κόστος πωληθέντων είναι το σημαντικότερο μέγεθος.

Προσδιορισμός κατάστασης αποτελεσμάτων μιας επιχ/σεις

Κύκλος εργασιών	(έσοδα)
- Κόστος πωληθέντων	(έξοδα)
<hr/>	
Μικτά κέρδη εκμεταλλεύσεως	

Παρατηρούμε ότι στον υπολογισμό των Αποτελεσμάτων Χρήσης, όπου στην μεν επιχείρηση του πραγματικού τομέα υπάρχουν οι λογαριασμοί «Κύκλος Εργασιών», «Κόστος Πωληθέντων», «Μικτά Κέρδη», ενώ στον προσδιορισμό των Αποτελεσμάτων Χρήσης, του τραπεζικού ιδρύματος, λαμβάνονται υπόψη οι λογαριασμοί «Τόκοι και Εξομοιούμενα Έξοδα», «Τόκοι και Εξομοιούμενα Έσοδα», «Έσοδα από Τίτλους», «Έσοδα Προμηθειών», κλπ.

Η κατάσταση λογαριασμού αποτελεσμάτων στις τράπεζες περιλαμβάνει τα έσοδα και έξοδα μιας τράπεζας και παρουσιάζονται αναλυτικότερα στο πιο κάτω πίνακα (1.4) που μας δίνουν τα καθαρά αποτελέσματα χρήσης προ φόρων(δείκτης καθαρού κέρδους).

Πίνακας 1.4

Κατάσταση αποτελεσμάτων τραπεζών αναλυτικότερα (εσόδων-εξόδων)

Έσοδα από τόκους(δάνεια).....	(1)
Δαπάνες για τόκους(καταθέσεις).....	(2)
<hr/>	
= Καθαρά έσοδα από τόκους.....	(3)
(1)-(2)=(3)	
Έσοδα από τίτλους(μερίσματα).....	(4)
Έσοδα προμηθειών.....	(5)
Έξοδα προμηθειών.....	(6)
<hr/>	
= Καθαρά έσοδα προμηθειών.....	(7)
(5)-(6)=(7)	
Αποτελέσματα χρηματοικ.πράξεων.....	(8)
Λοιπά έσοδα εκμετάλλευσης.....	(9)
<hr/>	
= Μικτά Αποτελέσματα Εκμετάλλευσης	(10)
(3)+(4)+(7)+(8)+(9)=(10)	
Γενικά έξοδα διοίκησης.....	(11)
Αποσβέσεις πάγιων στοιχείων.....	(12)
Λοιπά έξοδα εκμετάλλευσης.....	(13)
Αναπροσαρμογή αξίας απαιτήσεις και προβλέψεις.....	(14)
<hr/>	
= Σύνολο εξόδων	(15)
(11)+(12)+(13)+(14)=(15)	
<hr/>	
= Καθαρά αποτελέσματα εκμετάλλευσης	(16)
(10)-(15)=(16)	
Έκτακτα έσοδα.....	(17)
Έκτακτα έξοδα.....	(18)
Έκτακτα αποτελέσματα.....	(19)
<hr/>	
= Σύνολο έκτακτων εσόδων-εξόδων	(20)
(17)-(18)+(19)=(20)	
<hr/>	
= Καθαρά αποτελέσματα χρήσης προ φόρων	(21)
(16)+(20)=(21)	

2.Αριθμοδείκτες καθαρού περιθωρίου κέρδους

$$\text{Καθαρό περιθώρ. κέρδους από τόκους} = \frac{\text{Καθαρό κέρδος (μετά τόκ. κ φόρ.)}}{\text{Έσοδα από τόκους}} \times 100 \quad (\text{Τράπεζες})$$

$$\text{Καθαρού περιθώρ. κέρδους (net profit margin)} = \frac{\text{Καθαρο.κερδ.εκμεταλ.(κερ.πρ.φορ)}}{\text{Καθαρές πωλήσεις}} \times 100 \quad (\text{Επιχειρήσεις})$$

Προσδιορισμός αποτελεσμάτων χρήσης μιας τράπεζας

Έσοδα από τόκους
_ Έξοδα για καταβολή τόκων

Καθαρό εισόδημα από τόκους
_ Άλλα έξοδα

Καθαρά λειτουργικά κέρδη
_ Φόροι

Καθαρά κέρδη

Ουσιαστικά ο δείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους από τόκους στις τράπεζες μας δείχνει το ποσοστό καθαρού κέρδους που μένει στις τράπεζες μετά την αφαίρεση των γενικών εξόδων και φόρων. Εάν για παράδειγμα ο δείκτης αυτός ήταν 15%, προκύπτει ότι από τα συνολικά έσοδα από τόκους 100 δραχμών η τράπεζα είχε καθαρό κέρδος 15 δραχμές.

Ενώ αντίστοιχά στις επιχειρήσεις ο δείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους δείχνει το ποσοστό του καθαρού κέρδους που επιτυγχάνει μια επιχείρηση από τις πωλήσεις της δηλαδή δείχνει το κέρδος από τις λειτουργικές της δραστηριότητες.

Προσδιορισμός κατάστασης αποτελεσμάτων μιας επιχ/σεις

Κύκλος εργασιών
_ Κόστος πωληθέντα

Μικτά κέρδη εκμεταλεύσεως
_ Λειτουργικά έξοδα

Λειτουργικό κέρδος
_ Άλλα έξοδα

Κέρδη προ φόρων

3.Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας ενεργητικού

$$\begin{array}{l} \text{Δείκτης} \\ \text{αποδοτικότητ.} \\ \text{ενεργητικού} \\ \text{(return on assets)} \end{array} \quad (\text{ROA}) = \frac{\text{Καθαρά κέρδη μετά φόρου}}{\text{Σύνολο του ενεργητικού}} \times 100 \quad (\text{Τράπεζες})$$

$$\begin{array}{l} \text{Δείκτης} \\ \text{αποδοτικότητ.} \\ \text{ενεργητικού} \end{array} \quad (\text{ROA}) = \frac{\text{Καθαρά κέρδη προ φόρο}}{\text{Σύνολο ενεργητικού}} \times 100 \quad (\text{Επιχειρήσεις})$$

Η απόδοση της τράπεζας όπως και κάθε άλλης επιχείρησης προσδιορίζεται από τα καθαρά κέρδη τα οποία επιτυγχάνει μέσα σε μια προσδιορισμένη χρονική περίοδο. Ο βαθμός απόδοσης (αποδοτικότητα) όμως της τράπεζας θα πρέπει να συσχετίζει τα καθαρά κέρδη με το μέγεθος της τράπεζας, δηλαδή τα στοιχεία του ενεργητικού.

Όπως είναι φανερό ο δείκτης ROA δείχνει όχι μόνο την απόδοση της τράπεζας ως απόλυτο μέγεθος, αλλά και την σχετική αποδοτικότητα των στοιχείων του ενεργητικού. Ως σχετικό μέγεθος μπορεί να χρησιμοποιηθεί επίσης για σύγκριση

με την αποδοτικότητα άλλων τραπεζών, ανεξάρτητα με το μέγεθός τους. Από την άλλη πλευρά όμως ο δείκτης ROA δείχνει την αποδοτικότητα της τράπεζας και όχι την απόδοση των κεφαλαίων που έχουν επενδυθεί σ' αυτήν από τους μετόχους της.

Αρκετοί αναλυτές θεωρούν ότι ο συγκεκριμένος δείκτης αποτελεί μια πιο αξιόπιστη εικόνα για την αποδοτική ή όχι διαχείριση των πόρων της τράπεζας σε σχέση με τον αριθμοδείκτη αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων. Προκύπτει από την διαίρεση των καθαρών κερδών με το σύνολο του ενεργητικού. Ο υπολογισμός του δείκτη καθίσταται ιδιαίτερα χρήσιμος εάν συγκρίνεται με άλλες τράπεζες που εμφανίζουν τον ίδιο βαθμό κινδύνου. Με άλλα λόγια αν τα τραπεζικά ιδρύματα τα οποία είναι υπό σύγκριση ακολουθούν ίδια πολιτική σε σχέση με τον κίνδυνο που επιθυμούν να αναλάβουν, ο δείκτης αποδοτικότητας ενεργητικού δείχνει πια τράπεζα εκ των δύο με δεδομένο επίπεδο κινδύνου πραγματοποίησε τις σωστότερες δυνατές κινήσεις.

4.Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων

$$\begin{array}{l} \text{Δείκτης.} \\ \text{αποικόντ.} \\ \text{ιδίων κεφαλαίων} \\ \text{(return on equity)} \end{array} \quad (\text{ROE}) = \frac{\text{Καθαρά κέρδη μετά τοκ.κ φόρ.}}{\text{Ίδια κεφάλαια}} \times 100 \quad (\text{Τράπεζες})$$

$$\begin{array}{l} \text{Δείκτης.} \\ \text{αποδοτικόντ.} \\ \text{ιδίων κεφαλαίων} \\ \text{(return on net worth)} \end{array} \quad (\text{ROE}) = \frac{\text{Καθαρά κέρδη προ φόρου}}{\text{Σύνολο ιδίων κεφαλαίων}} \times 100 \quad (\text{Επιχειρήσεις})$$

Ο πιο σημαντικός δείκτης που αξιολογεί την διαχείριση ενός τραπεζικού οργανισμού είναι ο δείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων (return on equity)

προκύπτει αν διαιρεθούν τα καθαρά κέρδη μετά τόκων και φόρου του οργανισμού με τα ίδια κεφάλαια. Στα ίδια κεφάλαια συμπεριλαμβάνονται και τα αδιανέμητα κέρδη.

Δηλαδή ο δείκτης αυτός παρουσιάζει τα κέρδη μετά από φόρους για κάθε μονάδα επενδεδυμένου κεφαλαίου. Δείχνει το ποσοστό απόδοσης των ιδιοκτητών-μετόχων σε σχέση με την ονομαστική αξία των μετοχών στην αρχή της χρήσης. Σαν μέτρο απόδοσης μπορεί να συγκριθεί με την απόδοση μιας οποιασδήποτε άλλης επένδυσης. Ο δείκτης αυτός αντανακλά επίσης τη σωστή χρησιμοποίηση των ιδίων κεφαλαίων, την χρηματοοικονομική μόχλευση, την επίδραση των φόρων στη διαμόρφωση των κερδών.

Το ίδιο εκφράζει και στις επιχειρήσεις, απεικονίζει την κερδοφόρα δυναμικότητα μιας επιχείρησης και παρέχει ένδειξη του κατά πόσο επιτεύχθηκε ο στόχος πραγματοποιήσεως ενός ικανοποιητικού αποτελέσματος. Μόνο που στις επιχειρήσεις δεν έχουμε τον πολλαπλασιαστή μετοχικού κεφαλαίου. Δηλαδή η επιχείρηση δεν διακρατά μικρότερη ποσότητα ιδίων κεφαλαίων για ένα δεδομένο επίπεδο απαιτήσεων.

Σχέση που συνδέει τους δύο δείκτες ROA και ROE δίνεται στην παρακάτω εξίσωση:

$ROE = ROA \times EM$	Τύπος 1
-----------------------	---------

όπου :

$$ROE = \frac{R}{E} \quad \text{Δείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων}$$

$$ROA = \frac{R}{A} \quad \text{Δείκτης Αποδοτικότητας Ενεργητικού}$$

$$EM = \frac{A}{E} \quad \text{Πολλαπλασιαστής Ιδίων Κεφαλαίων}$$

Δηλαδή :

$\frac{R}{E} = \frac{R}{A} \times \frac{A}{E}$
--

Όπου :

R = Καθαρά κέρδη

A = Σύνολο στοιχείων ενεργητικού

E = Ίδια Κεφάλαια

Παράδειγμα επαλήθευσης

Αν το R = 20000€, το A = 100000€ και το E = 40000€ τότε :

$$ROA = \frac{R}{A} = \frac{20000}{100000} = 20 \%$$

$$ROE = \frac{R}{E} = \frac{20000}{40000} = 50 \%$$

$$EM = \frac{A}{E} = \frac{100000}{40000} = 2,5 \text{ φορές}$$

Αν αντικαταστήσουμε στον τύπο 1. θα έχουμε :

$$ROE = 20 \% \times 2,5 = \underline{0.50 \text{ ή } 50 \%}$$

Όπως προκύπτει από την εξίσωση 1.1, τα κέρδη ως προς τα επενδυόμενα κεφάλαια προσδιορίζονται από την απόδοση των στοιχείων του ενεργητικού και από τον πολλαπλασιαστή ιδίων κεφαλαίων της τράπεζας. Όσο μικρότερος είναι ο παρονομαστής (τα ίδια κεφάλαια) σε σχέση με το σύνολο των υποχρεώσεων της τράπεζας τόσο μεγαλύτερο είναι το κλάσμα και κατά συνέπεια τόσο μεγαλύτερο είναι το γινόμενο που δίνει την απόδοση των ιδίων κεφαλαίων.

Ο τύπος δείχνει το τι θα συμβεί στην αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων, όταν η τράπεζα διακρατά μικρότερη ποσότητα ιδίων κεφαλαίων για ένα δεδομένο επίπεδο απαιτήσεων.

Η αποδοτικότητα της τράπεζας με δεδομένο το ύψος των ιδίων κεφαλαίων της εξαρτάται από δύο παράγοντες:

- α Από τα έσοδα που αποφέρουν τα στοιχεία του ενεργητικού
- α Από τα έξοδα τα οποία συνεπάγονται τα στοιχεία παθητικού

Η αποδοτικότητα δηλαδή της τράπεζας προκύπτει από την συγκεκριμένη διάρθρωση του ισολογισμού της. Η απεικόνιση της απόδοσης της τράπεζας γίνεται στην κατάσταση αποτελεσμάτων. Η κατάσταση αποτελεσμάτων δείχνει τόσο το μέγεθος των καθαρών κερδών, όσο και την πηγή προέλευσης τους. Η πηγή προέλευσης των καθαρών κερδών δείχνει τον προσανατολισμό και τη στρατηγική της τράπεζας. Για παράδειγμα μια τράπεζα που τα καθαρά της κέρδη προέρχονται κατά κύριο λόγο από τόκους, είναι μια παραδοσιακή τράπεζα, σε αντίθεση με μια τράπεζα στην οποία κυριαρχούν τα αποτελέσματα από προμήθειες ή από χρηματοοικονομικές πράξεις του χαρτοφυλακίου των συναλλαγών.

Κεφάλαιο 4^ο

4.1. Τραπεζικοί κίνδυνοι

Οι τράπεζες κατά την διεξαγωγή των εργασιών τους εκτίθενται σε διαφορετικούς κινδύνους, οι οποίοι προέρχονται από τη φύση της δραστηριότητας τους και από το ολοένα και περισσότερο απρόβλεπτο περιβάλλον στο οποίο λειτουργούν. Η έκθεση σε κινδύνους απασχολεί τόσο τις ίδιες τις τράπεζες οι οποίες αναπτύσσουν μεθόδους διαχείρισης τους, όσο και τις εποπτικές αρχές που επιδιώκουν τη διασφάλιση της σταθερότητας στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Όπως είναι γνωστό η τράπεζα δεν μπορεί να αποφύγει την ανάληψη κινδύνων, αλλά μόνο να τους διαχειριστεί. Κατά συνέπεια αντικείμενο της τραπεζικής διοίκησης μαζί με την διαχείριση της αποδοτικότητας της, είναι η διαχείριση των κινδύνων που αναλαμβάνει.

Η ετυμολογία της λέξης «κίνδυνος» εντοπίζεται στην καθομιλουμένη λατινική γλώσσα στη λέξη «rescum», που σημαίνει «κίνδυνος στη θάλασσα», «κίνδυνος» και πλέον στην αγγλική γλώσσα που χρησιμοποιείται με την έννοια του «διασώζω από κίνδυνο».

Η κοινή λογική λέει ότι ο κίνδυνος είναι κάτι που πρέπει να αποφεύγεται, η έλλειψη κοινής λογικής ανατείνει ότι ο «κίνδυνος γλυκαίνει την ανταμοιβή» ή δημιουργεί το αίσθημα ότι τα καταφέραμε».

Οι τραπεζικοί κίνδυνοι διακρίνονται σε δύο κατηγορίες : τους χρηματοοικονομικούς και τους μη χρηματοοικονομικούς κινδύνους.

A) Χρηματοοικονομικοί Κίνδυνοι:

1. Πιστωτικός κίνδυνος (Credit risk)

Απορρέει από την ανικανότητα ή απροθυμία των οφειλετών να αποπληρώσουν τα δάνεια τους.

2. Κίνδυνος ρευστότητας (Liquidity risk)

Απορρέει από την αδυναμία της τράπεζας να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της.

3. Κίνδυνος αγοράς (Market risk):

§ Κίνδυνος επιτοκίου (Interest risk)

Προέρχεται από τις αλλαγές στα επιτόκια κυρίως δανεισμού και καταθέσεων.

§ Κίνδυνος συναλλάγματος (Foreign exchange risk)

Προέρχεται από τις αλλαγές στις τιμές συναλλάγματός, δηλαδή στις συναλλαγματικές ισοτιμίες.

§ Κίνδυνος τιμών (Price risk)

Προέρχεται από τις μεταβολές των τιμών κυρίως των μετοχών ή άλλων χρηματοοικονομικών προϊόντων.

B) Μη χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι:

1. Λειτουργικός κίνδυνος (Operational risk)

Οφείλεται στην αποτυχία των διαδικασιών συστημάτων ή προσώπων των διαφόρων λειτουργιών της τράπεζας.

2. Κίνδυνος φήμης (Reputation risk)

Αναφέρεται στην πιθανότητα μείωσης της φήμης της τράπεζας για βάσιμους ή μη λόγους.

3. Στρατηγικός κίνδυνος (Strategically risk)

Οφείλεται στην αποτυχία εφαρμογής των εκπονηθέντων στρατηγικών σχεδίων ανάπτυξης της τράπεζας.

4. Νομικός κίνδυνος (Legal risk)

Οφείλεται στα κενά και τις ασάφειες του νομικού πλαισίου και των δικαστικών αποφάσεων.

5. Τεχνολογικός κίνδυνος (Technological risk)

Αναφέρεται στον κίνδυνο βλάβης ή ανεπάρκειας των συστημάτων τεχνολογίας πληροφορικής.

Πρωταρχικός στόχος των διαφόρων κινδύνων είναι η υιοθέτηση εξειδικευμένων μεθόδων παρακολούθησης και επιμέτρηση όλων των κατηγοριών

κινδύνων, έτσι ώστε να μειωθούν τόσο οι πιθανές ζημίες από αυτούς τους κινδύνους, όπως και τα απαιτούμενα κεφάλαια.

Κεφάλαιο 5^ο

5.1.Διοίκηση της τράπεζας

Η διοίκηση της τράπεζας όπως και κάθε άλλης επιχείρησης έχει ως πρωταρχικό στόχο τη μεγιστοποίηση των καθαρών της κερδών. Η επίτευξη αυτού του στόχου όμως θα πρέπει να συμβαδίζει με την επίτευξη και ενός άλλου στόχου, την ανάληψη κινδύνων μέχρι ενός από πριν προσδιορισμένου και αποδεκτού επιπέδου. Αν και αυτός ο δεύτερος στόχος επιδιώκεται και από οποιαδήποτε άλλης μορφής επιχείρηση, στην περίπτωση των τραπεζών έχει ιδιαίτερη σημασία για δύο λόγους :

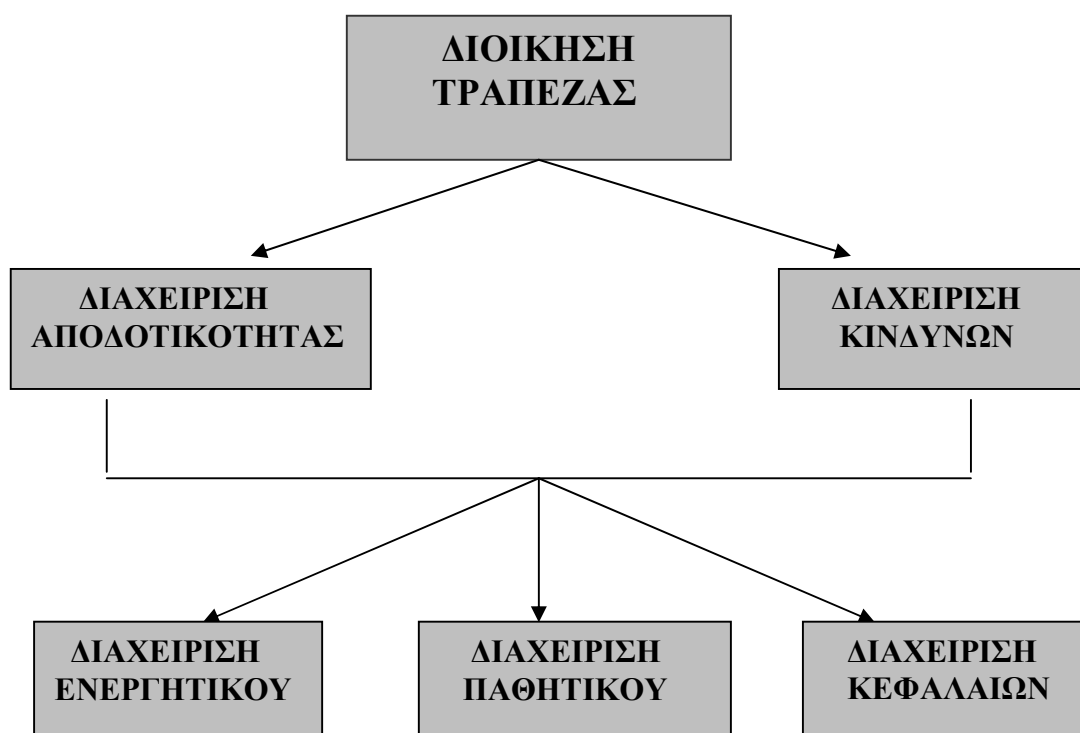
Ο κίνδυνος που αναλαμβάνουν οι υπόλοιπες επιχειρήσεις είναι ο γενικός επιχειρηματικός κίνδυνος, που συνδέεται με την ανάληψη οποιασδήποτε γενικά επιχειρηματικής πρωτοβουλίας. Οι τράπεζες από την άλλη πλευρά, λόγω της ιδιομορφίας της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας, της εμπλοκής τους δηλαδή στην αγοραπωλησία χρηματοοικονομικών μέσων, αναλαμβάνουν σε πολύ μεγάλη έκταση μιας διαφορετικής κατηγορίας κινδύνους, τους χρηματοοικονομικούς.

Ο δεύτερος λόγος είναι ότι οι τράπεζες αναλαμβάνουν πολύ μεγαλύτερο συνολικά κίνδυνο σε σχέση με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, λόγω του πολύ μεγαλύτερου βαθμού χρηματοοικονομικής μόχλευσης τον οποίον έχουν. Για τους δύο παραπάνω λόγους η διαχείριση κινδύνων αποτελεί πολύ σημαντικό τμήμα της διοίκησής τους. Είναι μάλιστα τόσο πολύ σημαντικό αυτό το τμήμα, ώστε πολλές

φορές έχει ειπωθεί ότι η διοίκηση της τράπεζας συνίσταται στη διαχείριση των κινδύνων που αναλαμβάνει. Η διαχείριση των κινδύνων, όπως εξάλλου και η διαχείριση της αποδοτικότητας των τραπεζών, γίνεται με τρεις διαφορετικούς τρόπους :

- Με τη διαχείριση του ενεργητικού
- Με τη διαχείριση του παθητικού
- Με τη διαχείριση των κεφαλαίων της τράπεζας

Το σύνολο της παραπάνω διαδικασίας έχει ονομαστεί **διαχείριση ενεργητικού/παθητικού (asset /liability management)**.

Σε μια σύγχρονη τράπεζα η διαχείριση των στοιχείων του ενεργητικού δεν μπορεί να είναι διαδικασία ξεχωριστή από την διαχείριση των στοιχείων του παθητικού.

Η ταυτόχρονη διαχείριση του ενεργητικού και του παθητικού, έτσι ώστε να μεγιστοποιούνται τα κέρδη και να ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος, απαιτεί την ανάλυση μιας σειράς ζητημάτων:

- Πρώτον, την εκτίμηση του συνολικού μεγέθους των καταθέσεων που επιθυμεί η τράπεζα να προσελκύσει και του συνολικού αριθμού δανείων που επιθυμεί να χορηγήσει.
- Δεύτερον, το συντονισμό της χρονικής διάρθρωσης των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού είναι μείζονος σημασίας, ώστε να μην προκύπτουν προβλήματα προσωρινής έλλειψης ρευστότητας.
- Τρίτον, τη διαχείριση των κινδύνων των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού.
- Τέταρτον, τον προσδιορισμό των επιτοκίων για το σύνολο των δανειακών και καταθετικών προϊόντων της τράπεζας καθώς και των διαφόρων προμηθειών με τις οποίες τιμολογεί συγκεκριμένες διαμεσολαβητικές εργασίες που πραγματοποιεί.

5.2. Οι βασικές αρχές διαχείρισης ενεργητικού και παθητικού είναι οι εξής:

Ø Η εξασφάλιση επαρκούς ρευστότητας, δηλαδή διαθέσιμου ρευστού, ώστε να μπορεί να ανταποκρίνεται η τράπεζα σε περιόδους αυξανόμενης ανάληψης καταθέσεων. Για να διατηρεί αρκετά διαθέσιμα, η τράπεζα πρέπει να ακολουθήσει πολιτική διαχείρισης ρευστότητας, δηλαδή να συγκεντρώσει εύκολα

ρευστοποιήσιμες απαιτήσεις ώστε να ανταποκριθεί στις αυξημένες της υποχρεώσεις απέναντι στους καταθέτες.

Ø Η επίτευξη ενός αποδεκτού επιπέδου κινδύνου, συγκεντρώνοντας απαιτήσεις με χαμηλή πιθανότητα αποτυχίας και ακολουθώντας πολιτική διαφοροποίησης του χαρτοφυλακίου.(Διαχείριση Ενεργητικού).

Ø Η συγκέντρωση κεφαλαίων με το χαμηλότερο δυνατό κόστος (Διαχείριση Παθητικού) αφού προσδιοριστεί το ύψος του κεφαλαίου, το οποίο πρέπει να διαχειριστεί η τράπεζα και η διαδικασία συγκέντρωσής του. (Διαχείριση Επάρκειας Κεφαλαίων)

Ø Η απόφαση σε θέματα ταυτόχρονης διαχείρισης ενεργητικού-παθητικού, περιθωρίου επιτοκίων, αξιολόγησης του αποτελέσματος όπως αυτό αποτυπώνεται στον ισολογισμό και στρατηγικού προγραμματισμού για το μέλλον.

5.2.1. Διαχείριση ρευστότητας και ο ρόλος των διαθεσίμων

Κίνδυνος ρευστότητας (Liquidity risk)

Είναι ο κίνδυνος από την έλλειψη ικανότητας της τράπεζας να ανταποκρίνεται στις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις τις. Για να είναι σε θέση η τράπεζα ανά πάσα στιγμή να αποπληρώνει τις υποχρεώσεις τις, πρέπει να διατηρεί σε συνεχή βάση μετρητά και ταυτόσημες αξίες στα βασικά νομίσματα στα οποία γίνονται οι συναλλαγές.

Επίσης πρέπει να παρακολουθείτε η ρευστότητα της τράπεζας έτσι ώστε να τηρούνται τα διάφορα όρια (π.χ δείκτες αξιολόγησης ρευστότητας) που έχουν τεθεί από φορείς τις τράπεζας αλλά και από την Κεντρική Τράπεζα.

Για την κάλυψη της ανάγκης αυτής οι τράπεζες προχωρούν στη διαχείριση των στοιχείων του παθητικού, μια δραστηριότητα που ωστόσο περιορίζεται στις μεγάλες τράπεζες. Οι μικρότερες τράπεζες στηρίζονται κυρίως στα στοιχεία του ενεργητικού τους, αγορά χρεογράφων, τα οποία ωστόσο μπορεί να συνεπάγονται απώλεια εισοδήματος τουλάχιστον για ένα χρονικό διάστημα .Η τράπεζα θα πρέπει να αποφασίσει ανάμεσα στα διάφορα είδη χρεογράφων σε ότι αφορά την ποσότητα, την ποιότητα, την ημερομηνία λήξης και την απόδοση. Θα πρέπει ακόμα να τονιστεί ο ρόλος της κεντρικής τράπεζας, η οποία ενεργεί ως «τελευταίος τραπεζίτης» για τις εμπορικές τράπεζες για να καλύψει τις ανάγκες τους σε ρευστότητα.

Η διαχείριση του χαρτοφυλακίου των επενδύσεων για μια εμπορική τράπεζα είναι σημαντική αφού οι επενδύσεις σε χρεόγραφα κλπ είναι σημαντικές ως πηγή ρευστότητας, ως πηγή εισοδήματος ενώ συχνά οι απρογραμμάτιστες επενδύσεις οδηγούν σε αποτελέσματα τα οποία μπορεί να μην συμβαδίζουν με τους επιθυμητούς στόχους της τράπεζας.

Η κατάσταση του κινδύνου για την τράπεζα ασκεί ισχυρή επίδραση στα επενδυτικά μέσα και στα ποιοτικά επίπεδα του χαρτοφυλακίου των τραπεζών. Έτσι ανάλογα με τις δυνατότητές μιας τράπεζας, πρέπει να καθοριστεί και η ποιότητα των χρεογράφων που θα αποκτηθούν και επιδρούν στην απόδοση της τράπεζας. Τα διάφορα είδη χρεογράφων έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά ανάλογα με την

ποιότητα τους –κίνδυνος, απόδοση, αβεβαιότητα –. Ακόμα, η τράπεζα πρέπει να αποφασίσει σε ότι αφορά το είδος και το μέγεθος των χρεογράφων, καθώς και τις ημερομηνίες λήξης, την αγορά και πώληση τους ανάλογα με την πορεία στα επιτόκια, την οικονομική πολιτική και την κατάσταση της οικονομίας. Κάποιος βαθμός ευκαμψίας, πρέπει να τη διακρίνει ως προς την επιλογή των παραπάνω, προκειμένου να επιτευχθεί αυξανόμενο εισόδημα και κέρδη.

Στο τμήμα αυτό της διαχείρισης της ρευστότητας θα παρουσιάσουμε το πώς η τράπεζα αντιμετωπίζει μείωση των καταθέσεων, η οποία λαμβάνει χώρα όταν οι καταθέτες αποσύρουν τις τοποθετήσεις τους, είτε μέσω αναλήψεων, είτε γράφοντας επιταγές που κατατίθενται σε άλλες τράπεζες.

Έστω ότι η τράπεζα X έχει πλεονάζοντα ρευστά διαθέσιμα και ότι το ποσοστό ρευστών διαθέσιμων είναι 10%. Ας υποθεθεί ότι η αρχική μορφή του ισολογισμού της X είναι η ακόλουθη:

Ενεργητικό		Παθητικό	
Ρευστά διαθέσιμα	20εκ δρχ	Καταθέσεις	100εκ δρχ
Δάνεια	80εκ δρχ	Ίδια κεφάλαια	10εκ δρχ
Χρεόγραφα	10εκ δρχ		

Τα ρευστά διαθέσιμα που είναι υποχρεωμένη να διακρατήσει η τράπεζα είναι το 10% των 100εκ. δρχ. δηλαδή 10εκ. δρχ. Η τράπεζα έχει 20εκ. δρχ. συνεπώς υπάρχουν πλεονάζοντα ρευστά διαθέσιμα της τάξεως των 10εκ. δρχ. Αν οι

καταθέσεις μειωθούν κατά 10εκ. δρχ. τότε ο τραπεζικός ισολογισμός μετριέται ως εξής:

Ενεργητικό		Παθητικό	
Ρευστά διαθέσιμα	10 εκ δρχ	Καταθέσεις	90 εκ δρχ
Δάνεια	80 εκ δρχ	Ίδια κεφάλαια	10 εκ δρχ
Χρεόγραφα	10 εκ δρχ		

Η τράπεζα χάνει 10εκ. δρχ. σε καταθέσεις και 10εκ. δρχ. σε ρευστά διαθέσιμα που πρέπει να διακρατήσει (το 10% των 90εκ. δρχ. είναι 9εκ.δρχ. και η τράπεζα έχει 10εκ. δρχ. δηλαδή έχει περίσσειμα 1εκ. δρχ.) Εν ολίγοις, εάν μια τράπεζα έχει ρευστά διαθέσιμα περισσότερα από ότι επιτάσσει ο κανονισμός, όταν λαμβάνει χώρα μια αύξηση των αναλήψεων μπορεί να το αντιμετωπίσει χωρίς να προβεί σε πρόσθετες ενέργειες.

Η ανάλυση είναι εντελώς διαφορετική όταν μια τράπεζα δεν κρατά πλεονάζοντα ρευστά διαθέσιμα. Έστω ότι ο ισολογισμός της τράπεζας έχει την κάτωθι μορφή:

Ενεργητικό		Παθητικό	
Ρευστά Διαθέσιμα	10εκ δρχ	Καταθέσεις	100εκ δρχ
Δάνεια	90 εκ δρχ	Ίδια κεφάλαια	10εκ δρχ
Χρεόγραφα	10εκ δρχ		

Εάν πραγματοποιηθεί μείωση των καταθέσεων κατά 10εκ.δρχ.,ο ισολογισμός θα μετατραπεί ως εξής:

Ενεργητικό		Παθητικό	
Ρευστά Διαθέσιμα	0εκ δρχ	Καταθέσεις	90εκ δρχ
Δάνεια	90εκ δρχ	Ίδια κεφάλαια	10εκ δρχ
Χρεόγραφα	10εκ δρχ		

Το πρόβλημα είναι ότι η τράπεζα θα πρέπει να έχει το 10% των 90εκ. δρχ. σε ρευστό και έχει 0. Για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα η τράπεζα έχει τέσσερις επιλογές.

Ο πρώτος τρόπος είναι να δανεισθεί από άλλες τράπεζες μέσω της διατραπεζικής αγοράς ή από άλλες επιχειρήσεις. Στην περίπτωση αυτή ο ισολογισμός θα πάρει την κάτωθι μορφή:

Ενεργητικό		Παθητικό	
Ρευστά Διαθέσιμα	9εκ δρχ	Καταθέσεις	90εκ δρχ
Δάνεια	90εκ δρχ	Ίδια κεφάλαια	10εκ δρχ
Χρεόγραφα	10εκ δρχ	Δανεισμός από	9εκ δρχ
		άλλες τράπεζ η	
		επιχ.	

Το κόστος αυτής της ενέργειας για την τράπεζα αποτυπώνεται στο επιτόκιο που πρέπει να καταβάλλει η τράπεζα στο φορέα στον οποίο δανείζεται.

Μια δεύτερη επιλογή που έχει η τράπεζα, είναι να ρευστοποιήσει ορισμένα χρεόγραφα προβαίνοντας σε πωλήσεις. Για παράδειγμα πουλάει ομόλογα αξίας 9εκ.δρχ. και ο ισολογισμός γίνεται:

Ενεργητικό		Παθητικό	
Ρευστά Διαθέσιμα	9εκ δρχ	Καταθέσεις	90εκ δρχ
Δάνεια	90εκ δρχ	Ίδια κεφάλαια	10εκ δρχ
Χρεόγραφα	1εκ δρχ		

Ένας τρίτος τρόπος για την τράπεζα είναι να δανειστεί από την Κεντρική Τράπεζα. Στην περίπτωση αυτή η τράπεζα δεν μεταβάλλει στοιχεία του ενεργητικού της όπως χρεόγραφα κλπ, αλλά προβαίνει στην σύναψη ενός δανείου με την κεντρική τράπεζα με επιτόκιο το προεξοφλητικό που θέτει η τράπεζα (discount rate).

Το κόστος για την τράπεζα σε αυτήν την περίπτωση δεν είναι μόνο οικονομικό. Πιο συγκεκριμένα, εάν η αδυναμία να καλύπτει τις ανάγκες τις σε ρευστά διαθέσιμα αποτελεί κανόνα, τότε δημιουργεί μια άσχημη εικόνα που πιθανώς να οδηγήσει την Κεντρική Τράπεζα να μη την καλύψει κάποια στιγμή στο μέλλον. Ο τελευταίος τρόπος για να καλύψει μια τράπεζα την ανάγκη για ρευστά διαθέσιμα είναι να μειώσει τα δάνεια. Στο παράδειγμα μας θα πρέπει να μειώσει τις απαιτήσεις της σε δάνεια κατά 9εκ.δρχ.

Ενεργητικό		Παθητικό	
Ρευστά Διαθέσιμα	9εκ δρχ	Καταθέσεις	90εκ δρχ
Δάνεια	81 εκ δρχ	Ίδια κεφάλαια	10εκ δρχ
Χρεόγραφα	10εκ δρχ		

Η διαδικασία αυτή δεν είναι τόσο εύκολη, ούτε χωρίς συνέπειες για την τράπεζα. Η μείωση των δανείων σημαίνει ότι κάποια δάνεια πρέπει να ανακληθούν, ακόμα και αν ο πελάτης αποπληρώνει κανονικά τις δόσεις του. Επίσης η δυσαρέσκεια των πελατών μπορεί να δημιουργήσει πρόβλημα σε σχέση με την ανταγωνιστική θέση της τράπεζας. Το πρόβλημα σε αυτήν την περίπτωση είναι ότι η τράπεζα

αγοραστής δεν γνωρίζει τον πελάτη του δανείου προσωπικά και θα επιμείνει να αγοράσει το δάνειο σε μικρότερη τιμή.

5.2.2. Διαχείριση ενεργητικού

Η τράπεζα έχει σαν στόχο τη μεγιστοποίηση των κερδών της. Για την επίτευξη του στόχου της αυτού ικανοποιεί τις ενδιάμεσες επιδιώξεις:

(α) αναζητά τις υψηλότερες **δυνατές αποδόσεις** στα δάνεια και τα χρεόγραφα του χαρτοφυλακίου της.

(β) επιδιώκει την μεγαλύτερη δυνατή **μείωση του κινδύνου** και,

(γ) προβαίνει σε προβλέψεις για την **κάλυψη ρευστότητας** διακρατώντας ρευστοποιήσιμες απαιτήσεις.

Για να προσεγγίσουν τις πιο πάνω επιδιώξεις ακολουθούν 4 στρατηγικές:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.5

Βασικές Στρατηγικές Διαχείρισης Ενεργητικού

<u>Στρατηγική</u>	<u>Στόχος</u>	<u>Περιεχόμενο</u>
Χορήγηση Υψηλότοκων Δανείων	Δάνειο με υψηλό επιτόκιο και χαμηλό κίνδυνο	Επιλογή δανειοληπτών, με υψηλή πιστοληπτική ικανότητα, που προτίθενται να καταβάλουν υψηλό επιτοκ.
Επιλεκτικές τοποθετήσεις ομόλογων	Υψηλές αποδόσεις σε χαμηλό κίνδυνο	Αναζήτηση ευκαιριών στην αγορά ομολόγων
Διαφοροποίηση χαρτοφυλακίου	Μείωση του μη συστηματικού κινδύνου	Μεγάλος αριθμός τοποθετήσεων, διαφορετικού τύπου χρεογράφου
Διαχείριση ρευστότητας	Δυνατότητα ρευστοποίησης στοιχείων του ενεργητικού χωρίς ιδιαίτερο κόστος	Έλεγχο των μη εύκολα ρευστοποιήσιμων τοποθετήσεων

Α) Αναζητούν πελάτες-δανειζόμενους που προτίθενται να καταβάλλουν υψηλότερα επιτόκια και η πιθανότητα να μην ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους είναι μικρή. Ψάχνουν ευκαιρίες, επιδιώκοντας να έρθουν σε επαφή με επιχειρήσεις που αναζητούν χρηματοδότηση.

Τυπικά, οι τράπεζες είναι συντηρητικές στη δανειακή τους πολιτική με αποτέλεσμα, εξαιτίας αυτού του συντηρητισμού τους, οι τράπεζες δεν εκμεταλλεύονται

ελκυστικές δανειακές ευκαιρίες, που αποφέρουν υψηλή απόδοση σε όρους επιτοκίων.

Β) Οι τράπεζες αναζητούν ευκαιρίες στην αγορά ομολόγων. Επιδιώκουν υψηλές αποδόσεις με χαμηλό επίπεδο κινδύνου.

Γ) Ακολουθούν στρατηγική διαφοροποίησης του χαρτοφυλακίου τους. Αυτή η πολιτική επιτυγχάνεται με την αγορά πολλών και διαφορετικού τύπου απαιτήσεων(βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων όπως κρατικά ομόλογα και έντοκα γραμμάτια)και εγκρίνοντας ένα μεγάλο αριθμό δανείων σε ένα σημαντικό αριθμό πελατών.

Δ) Τέλος, η τράπεζα πρέπει να διαχειριστεί τη ρευστότητα των στοιχείων του ενεργητικού με τέτοιο τρόπο, ώστε να μπορεί ανά πάσα στιγμή να ρευστοποιεί απαιτήσεις χωρίς ιδιαίτερο κόστος. Για παράδειγμα, η τράπεζα μπορεί να διακρατήσει υψηλότερο ποσοστό ρευστών διαθεσίμων από αυτό που απαιτείται από την νομοθεσία, έτσι ώστε να αποφευχθούν κόστη από μια απότομη αύξηση των αναλήψεων.

Στάδια δημιουργίας χαρτοφυλακίου χρεογράφων

Το τραπεζικό χαρτοφυλάκιο διαφέρει από τράπεζα σε τράπεζα, όπως και η διαχείριση και η δημιουργία του ανάλογα με το μέγεθος, την τοποθεσία, τις συνθήκες, τη ζήτηση των δανείων και των διαχειριστικών ικανοτήτων.

Παρ' όλες αυτές τις υπαρκτές διαφορές, απαραίτητο σε όλες τις τράπεζες είναι το πέρασμα από τα ακόλουθα στάδια, προκειμένου να αποκτήσουν ένα **ευέλικτο και κερδοφόρο χαρτοφυλάκιο χρεογράφων**:

Α) Δημιουργία γενικών κριτηρίων και στόχων.

Β) Ευρεία πρόγνωση για τις οικονομικές εξελίξεις και την πορεία των επιτοκίων στο χρόνο.

Γ) Συνεχή εφευρετικότητα των δυνητικών αλλαγών και νέων προϊόντων στο μέλλον.

Δ) Οι βασικές πολιτικές διαχείρισης, όσον αναφορά στο χαρτοφυλάκιο της τράπεζας, πρέπει να είναι υπό συζήτηση (ρευστότητας, επενδύσεων κλπ).

Ε) Η εξουσιοδότηση, όσον αναφορά στη μεταβίβαση ευθύνης σε τρίτους, θα πρέπει να είναι σε μια τέτοια σχέση, ώστε να μην δημιουργεί ανισορροπίες.

Στρατηγικές Διαχείρισης Χρεογράφων βάσει του είδους του κινδύνου

Η επιλογή των κατάλληλων στρατηγικών στη διαχείριση χρεογράφων ανάλογα με το είδος του κινδύνου, αποτελεί ένα όπλο στη διαχείριση των κινδύνων :

1.Στόχος : Η προφύλαξη από υποτίμηση ή διολίσθηση του νομίσματος στο οποίο συναλλάσσεται.

Στρατηγική : Τοποθετήσεις σε χρεόγραφα Σταθερού Εισοδήματος με ρήτρα Συναλλάγματος.

2.Στόχος : Η εξασφάλιση θετικού πραγματικού επιτοκίου.

Στρατηγική : α) Τοποθετήσεις σε Τιμαριθμοποιημένα ομόλογα.

β) Επενδύσεις με κυμαινόμενο επιτόκιο.

3.Στόχος : Η διαφύλαξη πραγματικής απόδοσης και κάλυψη από την αβεβαιότητα που εμπεριέχουν οι μακροπρόθεσμες επενδύσεις.

Στρατηγική : α) Επενδύσεις βραχυπρόθεσμου ορίζοντα.

β) Επενδύσεις στην προθεσμιακή αγορά συναλλάγματος.

γ)Επενδύσεις με παράλληλη χρήση παράγωγων προϊόντων

4.Στόχος : Η αποφυγή μεγάλων μεταβολών και διακυμάνσεων των τιμών των ομολόγων.

Στρατηγική : Ομόλογα κλιμακωτής διάρκειας(ladder portfolio).

5.Στόχος : Η μείωση του κινδύνου των ομολογιών μεγάλης διάρκειας και μεγαλύτερης απόδοσης από των βραχυπρόθεσμων.

Στρατηγική : Τοποθετήσεις σε χρεόγραφα μικρής και μεγάλης διάρκειας έως τη λήξη (barbell portfolio).

6.Στόχος : Η εξασφάλιση χρηματοροών.

Στρατηγική : Στρατηγική του απρόσβλητου χαρτοφυλακίου (immunization strategy)

- επενδύσεις σε χαρτοφυλάκια σταθερού εισοδήματος.

-δημιουργία χαρτοφυλακίου με μια σειρά ομολόγων που λήγουν πολύ κοντά στην ημερομηνία, κατά την οποία ο επενδυτής πρέπει να ανταποκριθεί στην συγκεκριμένη υποχρέωση(bullet portfolio).

-Δημιουργία χαρτοφυλακίου όπου ο δείκτης του Macauley Duration (προκύπτει από την επεξεργασία της 1^{ης} παραγώγου της μεταβολής επί της τιμής του ομολόγου)ισούται κάθε φορά με το χρονικό ορίζοντα όπου θέλουμε να διατηρήσουμε το απρόσβλητο του χαρτοφυλακίου, επενδύοντας σε ομόλογα υψηλής ποιότητας και εμπορευσιμότητας, έτσι ώστε να είναι πάντα δυνατή η πώληση τους.

5.2.3. Διαχείριση παθητικού

Έως τη δεκαετία του 60', η διαχείριση των στοιχείων του παθητικού ήταν μια τυπικά επαναλαμβανόμενη διαδικασία, καθώς :

- ✓ Οι τράπεζες θεωρούσαν τις υποχρεώσεις τους, ως υποχρεώσεις σταθερού επιτοκίου και το ζητούμενο ήταν η επιλογή του αποδοτικότερου μίγματος απαιτήσεων,
- ✓ Το 60% των πηγών κεφαλαίου προερχόταν από καταθέσεις όψεως, που δια νόμου δεν έδιναν τόκο.
- ✓ Δεν είχαν αναπτυχθεί χρηματοδοτικά προϊόντα, όπως τα *overnight loans**, και οι τράπεζες δανείζονταν συνεχώς μεταξύ τους για να καλύψουν τις ανάγκες τους σε ρευστά.

Στρατηγικές Διαχείρισης Παθητικού

Μετά τα μέσα της δεκαετίας του '60, αναπτύχθηκαν στρατηγικές, έτσι ώστε οι υποχρεώσεις των τραπεζών θα προσέφεραν διαθέσιμα με μεγαλύτερη απόδοση και ρευστότητα και χαμηλότερο κόστος. Οι τραπεζικές στρατηγικές διαχείρισης παθητικού είναι οι εξής:

- 1) **Η ανάπτυξη προσωρινών δανείων μεταξύ τραπεζικών ιδρυμάτων.**
- 2) **Δημιουργία νέων χρηματοοικονομικών εργαλείων, όπως διαπραγματεύσιμα χρεόγραφα, που βοηθούν τα χρηματοοικονομικά κέντρα να αντλήσουν κεφάλαια γρηγορότερα.**

*Είναι δάνεια που συνάπτονται μεταξύ τραπεζών για να καλύψουν θέσεις που έχουν δημιουργηθεί κατά την διάρκεια της ημέρας. Η διάρκεια τους είναι μια μέρα.

Αυτή η πιο ευέλικτη διαχείριση του παθητικού, σημαίνει ότι η τράπεζα θέτει στόχους για τους ρυθμούς μεγέθυνσης των υποχρεώσεων τους και κατόπιν αναζητά τα κεφάλαια(υποχρεώσεις)που θα χρηματοδοτήσουν αυτούς τους στόχους.

Για παράδειγμα, όταν η τράπεζα εντοπίζει στη χρηματαγορά κάποια ευκαιρία για παροχή δανείου, συγκεντρώνει πόρους πουλώντας διαπραγματεύσιμα πιστοποιητικά καταθέσεων.

3) Η αλλαγή στην σύνθεση του παθητικού. Ενώ η σημασία των διαπραγματεύσιμων πιστοποιητικών καταθέσεων αυξήθηκε σημαντικά, οι καταθέσεις όψεως μειώθηκαν αντίστοιχα. Αυτή η νέα προσέγγιση διαχείρισης του παθητικού, οδήγησε τις τράπεζες στην αύξηση της αναλογίας των δανείων ως στοιχείο του ενεργητικού.

4) Η σημασία του ύψους των ιδίων κεφαλαίων. Το ύψος των κεφαλαίων που πρέπει να διακρατούν οι τράπεζες υπόκειται σε αποφάσεις για τους εξής λόγους:

(α) η ικανοποιητική καθαρά θέση βοηθά την τράπεζα να προλαμβάνει περιπτώσεις που μπορούν να την οδηγήσουν σε πτώχευση.

(β) το ποσό του μετοχικού κεφαλαίου επηρεάζει την αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων της τράπεζας.

(γ) ένα ελάχιστο ποσό κεφαλαίου απαιτείται να διακρατηθεί από την τράπεζα ως αποτέλεσμα νομοθετικών περιορισμών.

Για παράδειγμα δύο τράπεζες με πανομοιότυπους ισολογισμούς, με τη μόνη διαφορά ότι, η τράπεζα «Υψηλού Κεφαλαίου» έχει δείκτη κεφαλαίου προς απαιτήσεις ίσο με 10%, ενώ η τράπεζα «Χαμηλού Κεφαλαίου» έχει αντίστοιχο δείκτη 4%.

Τράπεζα «Υψηλού Κεφαλαίου»

Ενεργητικό		Παθητικό	
Διαθέσιμα	10εκ €	Καταθέσεις	90εκ €
Δάνεια	90εκ €	Ίδια κεφάλαια	10εκ €

Τράπεζα «Χαμηλού Κεφαλαίου»

Ενεργητικό		Παθητικό	
Διαθέσιμα	10εκ €	Καταθέσεις	96εκ €
Δάνεια	90εκ €	Ίδια κεφάλαια	4εκ €

Ας υποθέσουμε ότι και οι δύο τράπεζες αντιμετώπιζαν ζημίες από μια πτώση της αξίας της γης, που οδήγησε σε μείωση της αξίας των τραπεζικών δανείων σε στεγαστική πίστη κατά 5 εκατομμύρια ευρώ. Όταν αυτές οι επισφαλείς απαιτήσεις μετατραπούν σε δάνεια που δεν θα αποπληρωθούν ποτέ (bad debts), τα ίδια κεφάλαια των τραπεζών, που είναι ίσα με το σύνολο των απαιτήσεων μείον το σύνολο των υποχρεώσεων, θα μειωθούν κατά 5 εκατομμύρια ευρώ και οι ισολογισμοί των τραπεζών θα διαμορφωθούν ως εξής :

Τράπεζα «Υψηλού Κεφαλαίου»

Ενεργητικό		Παθητικό	
Διαθέσιμα	10εκ €	Καταθέσεις	90εκ €
Δάνεια	85εκ €	Ίδια κεφάλαια	5εκ €

Τράπεζα «Χαμηλού Κεφαλαίου»

Ενεργητικό		Παθητικό	
Διαθέσιμα	10εκ €	Καταθέσεις	96εκ €
Δάνεια	85εκ €	Ίδια κεφάλαια	-1εκ €

Η τράπεζα «Υψηλού Κεφαλαίου», έχει ακόμα θετική καθαρή θέση παρά την ζημία που υπέστη σε αντίθεση με την τράπεζα «Χαμηλού Κεφαλαίου» που βρίσκεται σε εξαιρετικά δυσχερή θέση. Επειδή μάλιστα, έχει αρνητική καθαρή θέση, η τράπεζα αυτή οδηγείται σε πτώχευση, επειδή δε διαθέτει πλέον επαρκείς απαιτήσεις για να καλύψει τους πιστωτές και τις υποχρεώσεις της.

Συνεπώς, οι τράπεζες θα πρέπει να διακρατούν σε εύκολα ρευστοποιήσιμη μορφή ένα ποσοστό του μετοχικού τους κεφαλαίου, για την περίπτωση την οποία ενδέχεται να απειληθούν με πτώχευση.

Για παράδειγμα, η τράπεζα υψηλού κεφαλαίου είχε αρχικά \$100 εκατομμύρια ενεργητικού και \$10 εκατομμύρια μετοχικό κεφάλαιο, ο πολλαπλασιαστής ισούται με $10(\$100/\$10=10)$ Το αντίστοιχο μέγεθος για την τράπεζα χαμηλού μετοχικού κεφαλαίου είναι 25. Ας υποθεθεί ότι και οι δύο τράπεζες έχουν αποδοτικότητα ενεργητικού ίση με 1%. Αυτό σημαίνει ότι ο δείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων για την τράπεζα υψηλού κεφαλαίου ισούται με $1 \times 10 = 10\%$, ενώ για την τράπεζα

χαμηλού κεφαλαίου ισούται με $1 \times 25 = 25\%$. Είναι προφανές ότι οι μέτοχοι της τράπεζας χαμηλού κεφαλαίου είναι πιο ευτυχείς από τους αντίστοιχους της τράπεζας υψηλού κεφαλαίου (αλλά πολύ λιγότερο ασφαλείς), διότι η τράπεζα τους επιτυγχάνει υψηλότερη απόδοση για τα κεφάλαια τους, διακρατώντας μικρότερο ποσοστό κεφαλαίου.

Εδώ προκύπτει το πρόβλημα της διάστασης μεταξύ των μετόχων της τράπεζας και του management team. Οι μεν μέτοχοι ζητούν μεγαλύτερες αποδόσεις για τα κεφάλαια που έχουν επενδύσει, η δε διοίκηση προσπαθεί να επιτύχει κάλυψη της τράπεζας απέναντι στον κίνδυνο της πτώχευσης.

Σε περιόδους μεγάλης αβεβαιότητας οι υπεύθυνοι διαχείρισης της τράπεζας αποφασίζουν να κρατήσουν περισσότερα ανεκμετάλλευτα κεφάλαια, ώστε να καλυφθούν σε περίπτωση μεγάλων ζημιών, ενώ αντίθετα σε περιόδους θετικών προσδοκιών μειώνουν τα ίδια κεφάλαια και αυξάνουν το δανεισμό, ώστε να επιτύχουν μέσα από την αύξηση του πολλαπλασιαστή υψηλές αποδόσεις για τους μετόχους.

5.3. Διαχείριση «ευαισθησίας επιτοκίου»

Ο κυρίαρχος στόχος μιας τράπεζας είναι να ισορροπήσει τις **αποδόσεις** και τους **κινδύνους** με τέτοιο τρόπο, ώστε να **μεγιστοποιήσει την αγοραία αξία** της τράπεζας για τους ιδιοκτήτες τις.

Περιθώριο επιτοκίου (interest margin) ονομάζεται η διαφορά μεταξύ όλων των **εσόδων από τόκους** προ φόρων και όλων των **εξόδων για τόκους**.

Τα έσοδα από τόκους όπως και τα έξοδα για τόκους μπορούν να εκφραστούν και με ποσοστό (ως αριθμοδείκτες) :

$$(i) \text{ Αποδόσεις επιτοκίου} = \frac{\text{Έσοδα από τόκους προ φόρων}}{\text{Κερδοφόρα στοιχεία ενεργητικού}}$$

$$(ii) \text{ Κόστη επιτοκίου} = \frac{\text{Έξοδα για τόκους}}{\text{Τοκοφόρα κεφάλαια}}$$

Όπως :

-Τα «**κερδοφόρα στοιχεία ενεργητικού**» υπολογίζονται αν από το σύνολο ενεργητικού αφαιρεθούν τα **μετρητά** και οι **οφειλές από τράπεζες** και τα **λοιπά στοιχεία** ενεργητικού.

- Τα «**τοκοφόρα κεφάλαια**» υπολογίζονται εάν από το σύνολο του παθητικού αφαιρεθούν το **μετοχικό κεφάλαιο**, οι **ειδικοί λογαριασμοί όψεως** και **μέρος των καταθέσεων όψεως που δεν καταβάλουν τόκο.**

Άνοιγμα επιτοκίου (interest gap) ονομάζεται η διαφορά μεταξύ **απόδοσης** επιτοκίου και **κόστος** επιτοκίου. Δηλαδή :

$\text{Άνοιγμα επιτοκίου} = \frac{\text{Έσοδά από τόκ. προ φόρ.}}{\text{Κερδοφόρα στοιχεία ενεργ.}} - \frac{\text{Έξοδα για τόκους}}{\text{Τοκοφόρα Κεφάλαια}}$

Ως «ευαισθησία» επιτοκίου χαρακτηρίζονται οι διακυμάνσεις του **περιθωρίου επιτοκίου**.

Το περιθώριο επιτοκίου επηρεάζεται συνήθως από ενδογενείς παράγοντες (π.χ λήξη δανείων) και εξωγενείς παράγοντες (π.χ νομισματική αρχή).

Συνεπώς η διαχείριση του επιτοκίου εκ μέρους της τράπεζας θα πρέπει να αναζητά την επίτευξη του υψηλότερου περιθωρίου επιτοκίου που είναι δυνατό να επιτευχθεί, παρά την ύπαρξη των διαφόρων κινδύνων (πιστωτικού, ρευστότητας κ.α.) Βασικός στόχος της τράπεζας είναι λοιπόν ,να επιτευχθεί ένα περιθώριο επιτοκίου επαρκής και υψηλό, για να καλύπτει το κόστος των τόκων και να υπάρξει μια ικανοποιητική απόδοση στις επενδύσεις των ιδιοκτητών της τράπεζας.

Τα αίτια των διακυμάνσεων στα περιθώρια, όπως αναφέρεται πιο πάνω, αποδίδονται σε ενδογενείς και εξωγενείς παράγοντες. Πολύ σημαντικές είναι επίσης και οι επιδράσεις:

(α) **του ύψους των συναλλαγών** (volume effects), λόγω του ότι ή έντονη ζήτηση για πιστώσεις, κατά τη διάρκεια έντονης οικονομικής μεγέθυνσης, έχει ως αποτέλεσμα την ύπαρξη ενός υψηλότερου επιτοκίου και, κατά συνέπεια, υψηλότερα επίπεδα ενεργητικού και παθητικού της τράπεζας.

(β) **της σύνθεσης των συναλλαγών** (mix effects), οι οποίες προέρχονται από την αλλαγή στα περισσότερα τραπεζικά χαρτοφυλάκια, προς την κατοχή υψηλής απόδοσης στοιχείων (π.χ δάνεια) και όχι χαμηλής απόδοσης, λαμβανομένου υπόψη ότι το μίγμα των περισσότερων τραπεζικών πηγών μεταβάλλεται προς εμπορεύσιμες

πηγές κεφαλαίων, είτε πρόκειται για την περίπτωση των μεγάλων πιστοποιητικών καταθέσεων, είτε για την περίπτωση των δανεισμένων βραχυχρόνιων κεφαλαίων.

(γ) **των επιτοκίων** (rate effects), ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικής επέκτασης, καθώς τείνουν να ωφελούν τα καθαρά περιθώρια επιτοκίου, εφόσον οι αποδόσεις ενεργητικού αυξάνουν, αλλά αυτή η ωφέλεια μειώνεται από τις αρνητικές επιδράσεις επιτοκίου, όταν το οριακό κόστος κεφαλαίου αυξάνεται.

Υπάρχουν τρεις **τρόποι διαχείρισης** της «ευαισθησίας» του επιτοκίου:

1. Διαχείριση του ανοίγματος κεφαλαίων(Funds gap management)

Βασικό στοιχείο στη διαχείριση ανοίγματος κεφαλαίων είναι η ομαδοποίηση των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού ανάλογα με την «ευαισθησία» ή μη των χρηματικών ροών τους στις αλλαγές των βραχυχρόνιων επιτοκίων.

Μπορούμε να διακρίνουμε τρεις βασικές χρηματοδοτικές σχέσεις :

- α) το «ευαίσθητο» ενεργητικό να χρηματοδοτείται από «ευαίσθητο» παθητικό,
- β) το «ευαίσθητο» ενεργητικό να χρηματοδοτείται από «μη ευαίσθητο» παθητικό και,
- γ) το «μη ευαίσθητο» ενεργητικό να χρηματοδοτείται από «μη ευαίσθητο» παθητικό από το κοινό μετοχικό κεφάλαιο.

Το «άνοιγμα κεφαλαίων ή άνοιγμα», το οποίο αποτελεί και το πιο συνηθισμένο μέτρο, αναφέρεται στο ποσό των ευρώ κατά το οποίο το «ευαίσθητο» ενεργητικό ξεπερνά το «ευαίσθητο» παθητικό. Το άνοιγμα είναι αρνητικό εάν το

«ευαίσθητο» παθητικό ξεπερνά το «ευαίσθητο» ενεργητικό. Επίσης ο δείκτης «ευαίσθητου» ενεργητικού προς «ευαίσθητο» Παθητικό χρησιμοποιείται συχνά. Ένας δείκτης μεγαλύτερος της μονάδας δείχνει ότι το «ευαίσθητο» ενεργητικό ξεπερνά το «ευαίσθητο» παθητικό. Το αντίστροφο ισχύει εάν ο δείκτης είναι μικρότερος της μονάδας. Μια ισορροπημένη θέση «ευαισθησίας «επιτοκίου» θα ήταν ένα μηδενικό άνοιγμα σε ευρώ ή ένας δείκτης ευαισθησίας ίσος με την μονάδα.

Το τελικό μέτρο είναι μια σύγκριση του «ευαίσθητου» ενεργητικού ως ποσοστού του συνολικού ενεργητικού, σε σχέση με το «ευαίσθητο» παθητικό, ως ποσοστό του συνολικού παθητικού και της καθαρής θέσης.

Για μια τράπεζα ένα θετικό άνοιγμα κεφαλαίων υπό την αύξηση των βραχυχρόνιων επιτοκίων, αυτό το θετικό άνοιγμα θα μπορούσε να αυξήσει το περιθώριο επιτοκίου, και το αντίστροφο. Από την άλλη πλευρά, για μια τράπεζα με ένα αρνητικό άνοιγμα κεφαλαίων, το περιθώριο επιτοκίου θα μειωνόταν αν τα βραχυχρόνια επιτόκια αυξάνονταν και θα αυξανόταν αν τα βραχυχρόνια επιτόκια έπεφταν.

2. Η Διαχείριση Ανοίγματος Κεφαλαίων σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους (Maturity buckets gap model)

Μερικές τράπεζες ακολουθούν μια πολιτική συγκρατημένης ισορρόπησης της «ευαισθησίας» του βραχυχρόνιου επιτοκίου. Η ιδέα είναι να ελέγχει τον κίνδυνο επιτοκίου, διατηρώντας ταυτόχρονα το πλεονέκτημα των προβλεπόμενων σύντομων κινήσεων των επιτοκίων.

Η έννοια της ισορρόπησης της «ευαισθησίας» του μακροχρόνιου επιτοκίου είναι ότι τα κέρδη θα μειωθούν για ένα αρκετά μικρό χρονικό διάστημα, εάν η τράπεζα προβεί σε λανθασμένες πρώιμες κινήσεις σχετικά με τα επιτόκια. Μια πιθανή δυσκολία, που μπορεί να προκύψει, είναι ότι η εικόνα της «ευαισθησίας» του επιτοκίου μπορεί να μεταβληθεί δραστικά, εάν τα ληξιπρόθεσμα χρεόγραφα έχουν επενδυθεί σε στοιχεία του «ενεργητικού» με διαφορετικές «ευαισθησίες» ή εάν οι ληξιπρόθεσμες καταθέσεις έχουν χρηματοδοτηθεί από πηγές με διαφορετικές «ευαισθησίες».

3. Η Δυναμική Ανάλυση του Ανοίγματος (Dynamic gap analysis)

Η δυναμική ανάλυση του ανοίγματος δείχνει πως αναμένεται το άνοιγμα σε συγκεκριμένες μελλοντικές περιόδους. Αυτό το άνοιγμα απαιτεί πρόβλεψη των επιτοκίων και των αναμενόμενων αλλαγών στον ισολογισμό για αρκετές περιόδους στο μέλλον.

Κεφάλαιο 6^ο

6.1. Διαχείριση κινδύνων

Γνωρίζουμε ότι ο αντικειμενικός στόχος μιας τράπεζας είναι να αυξήσει την αξία των μετοχών της, μεγιστοποιώντας την εξαρτώμενη από τον κίνδυνο απόδοση που απολαμβάνουν οι μέτοχοι.

Αυτό θα εξαρτηθεί από την κατάλληλη ή ακατάλληλη διαχείριση των διαφόρων κινδύνων. Οι σημαντικότεροι από αυτούς είναι:

- **Πιστωτικός Κίνδυνος (Credit risk)**

Ο πιστωτικός κίνδυνος συνδέεται με την ενδεχόμενη αδυναμία του πελάτη της τράπεζας να εκπληρώσει τις συμβατικές υποχρεώσεις του και να εξυπηρετήσει το δάνειο του. Για να καλύψουν τον πιστωτικό κίνδυνο οι τράπεζες χρησιμοποιούν σύστημα αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας των πελατών τους (credit scoring). Εισάγοντας στα συστήματα αυτά συγκεκριμένα ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία, προκύπτει μια αξιολόγηση που διαβαθμίζει τον πελάτη. Ο βαθμός αυτός, βάσει μιας κλίμακας, αναλογεί σε μια κατηγορία πιστοληπτικής ικανότητας.

Οι πελάτες των τραπεζών χωρίζονται σε τέσσερις κατηγορίες:

- (1) Ιδιώτες (καταναλωτικά και προσωπικά δάνεια)
- (2) Πελάτες στεγαστικής πίστης (στεγαστικά δάνεια)
- (3) Επαγγελματίες / Μικρομεσαίες επιχειρήσεις
- (4) Μεγάλες επιχειρήσεις

Στην κατηγορία των επιχειρήσεων τα ποσοτικά στοιχεία που εισάγονται περιλαμβάνουν τα στοιχεία του ενεργητικού (αξία πάγιων στοιχείων, αποθέματα, διαθέσιμα), τα στοιχεία παθητικού (ίδια κεφάλαια, βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις), τον κύκλων εργασιών, το κόστος πωλήσεων, τους φόρους και τα μερίσματα, ενώ τα ποιοτικά στοιχεία περιλαμβάνουν τα έτη λειτουργίας, το αντικείμενο δραστηριότητας, το ιστορικό αποπληρωμής δανείων και τον αριθμό απασχολούμενου προσωπικού.

Στην κατηγορία των ιδιωτών τα στοιχεία που εισάγονται περιλαμβάνουν το εισόδημα, την ηλικία, το επάγγελμα, την ακίνητη περιουσία και το ιστορικό αποπληρωμής δανείων. Αφού τα στοιχεία αυτά τύχουν επεξεργασίας από τα συστήματα πληροφορικής, χρησιμοποιώντας τη μέθοδο credit scoring, η τράπεζα είναι σε θέση να διαβαθμίσει τον πιστωτικό κίνδυνο που ενέχει η χρηματοδότηση στον πελάτη. Συγκεκριμένα, αφού το σύστημα βαθμολογήσει ξεχωριστά και με διαφορετικό συντελεστή βαρύτητας κάθε εισαγόμενο στοιχείο, καταλήγει σε ένα συνολικό βαθμό που φανερώνει την κατηγορία πιστοληπτικής ικανότητας που ανήκει ο συγκεκριμένος πελάτης. Ανάλογα με την κατηγορία καθορίζονται οι όροι της χρηματοδότησης, δηλαδή το ποσό του δανείου, το επιτόκιο και οι απαιτούμενες εξασφαλίσεις.

Η διαχείριση του πιστωτικού αποτελεί σήμερα ένα από τα σημαντικότερα κεφάλαια στη λειτουργία των τραπεζών.

Η πιστοληπτική ικανότητά του πελάτη καθορίζει το βαθμό πιστωτικού κινδύνου που είναι διατεθειμένη να αναλάβει η τράπεζα για κάθε νέα δανειοδότηση και την αναμενόμενη απώλεια που μπορεί αυτή να προκαλέσει. Συνεπώς, όσο καλύτερη είναι η πιστοληπτική ικανότητα του πελάτη τόσο πιο ευνοϊκοί θα είναι οι

όροι χρηματοδότησης που προσφέρει η τράπεζα. Ο συνεπής και φερέγγυος πελάτης θα ανταμείβεται με χαμηλότερο επιτόκιο και καλύτερους όρους δανεισμού.

- **Κίνδυνος Ρευστότητας (Liquidity risk)**

Με τον όρο «ρευστότητα» εννοούμε την ικανότητα της τράπεζας να ανταποκρίνεται στις παρούσες ή μελλοντικές υποχρεώσεις της. Ο κίνδυνος ρευστότητας είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος κίνδυνος μετά τον πιστωτικό κίνδυνο που αντιμετωπίζουν τα πιστωτικά ιδρύματα. Συνδέεται με την ανεύρεση των επαρκών ρευστών διαθεσίμων για την κάλυψη των υποχρεώσεων της τράπεζας σε βραχυπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα. Με άλλα λόγια η τράπεζα δεν μπορεί να αντλήσει τα απαραίτητα κεφάλαια είτε μέσω αύξησης κάποιων στοιχείων του παθητικού της είτε μέσω ρευστοποίησης ορισμένων στοιχείων του ενεργητικού της.

Η έννοια του κινδύνου ρευστότητας συνδέεται άμεσα με την έννοια του «ορίζοντα διακράτησης χαρτοφυλακίου». Όταν η συγκυρία στην αγορά είναι απαγορευτική για τη ρευστοποίηση μιας επένδυσης χαρτοφυλακίου, ένας χρηματοοικονομικός οργανισμός πρέπει να περιμένει οι τιμές να ανακάμψουν σε ικανοποιητικά επίπεδα. Παρόλα αυτά, για ένα χρηματοοικονομικό οργανισμό που οφείλει να προβεί σε ρευστοποιήσεις προκειμένου να αντεπεξέλθει σε ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις, η ανεπάρκεια της ρευστότητάς του είναι δυνατό να ισοδυναμεί με κατάρρευση.

- **Κίνδυνος επιτοκίου (Interest risk)**

Ένας από τους σημαντικότερους κινδύνους που έρχονται αντιμέτωπες κάθε μέρα οι τράπεζες είναι ο **επιτοκιακός κίνδυνος**.

Οι διευθυντές των τραπεζών δεν μπορούν να ελέγξουν τα επιτόκια της αγοράς, όμως οφείλουν να μάθουν πώς να αντιδρούν στις αλλαγές επιτοκίου, προκειμένου να ελέγχουν την έκθεση τους στον κίνδυνο και να πετυχαίνουν τους στόχους τους.

Ένα από τα δημοφιλέστερα εργαλεία για την αντιμετώπιση της έκθεσης στον επιτοκιακό κίνδυνο είναι η ευαίσθητη σε μεταβολές του επιτοκίου διαχείριση ανοίγματος (Gap). Αυτή η τεχνική στρέφεται προς την προστασία ή τη μεγιστοποίηση είτε του καθαρού περιθωρίου επιτοκίου κάθε πιστωτικού ιδρύματος είτε της διαφοράς μεταξύ των εσόδων και των εξόδων επιτοκίου.

- **Συναλλαγματικός κίνδυνος (Exchanges risk)**

Η τράπεζα δραστηριοποιείται επίσης στην αγορά συναλλάγματος και παραγώγων στόχων της στην αποτελεσματική διαχείριση του συναλλαγματικού κινδύνου (και του επιτοκιακού).

Για περιορισμό του κινδύνου από αλλαγές στις τιμές συναλλάγματος η τράπεζα εγκρίνει όρια ανοικτής συναλλαγματικής θέσης κατά νόμισμά ή συνολικά.

- **Λειτουργικός κίνδυνος (Operational risk)**

Είναι ο κίνδυνος που εμπεριέχεται σε όλες τις δραστηριότητες της τράπεζας και είναι η ζημιά που μπορεί να προκύψει από αποτυχία των εσωτερικών διαδικασιών, των συστημάτων ή του ανθρώπινου παράγοντα. (π.χ σφάλμα επικοινωνίας, απώλεια ή βλάβη λογαριασμών ή άλλων περιουσιακών στοιχείων από αμέλεια κλπ.).

Η τράπεζα διαχειρίζεται τον κίνδυνο αυτό, εφαρμόζοντας αποτελεσματικές διαδικασίες και θέτοντας ασφαλιστικές δικλίδες σε όλες τις λειτουργίες.

- **Κίνδυνος Αγοράς (Market risk)**

Είναι ο κίνδυνος πραγματοποίησης ζημίας από αλλαγές στις τιμές αγοράς κυρίως αλλαγές στα επιτόκια, στις τιμές συναλλάγματος και στις των περιουσιακών στοιχείων(π.χ μετοχών).

Για την αντιμετώπιση του κινδύνου από αυξομειώσεις στις τιμές μετοχών έχουν τεθεί μέγιστα όρια όσον αφορά τα ποσά που μπορούν να επενδυθούν σε μετοχές για σκοπούς εμπορίας, καθώς και διάφοροι άλλοι περιορισμοί, όπως μέγιστο ποσοστό επένδυσης σε συγκεκριμένο εκδότη, σε συγκεκριμένο τομέα κλπ.

- **Νομικός κίνδυνος (Legal risk)**

Είναι η απώλεια κεφαλαίων ή περιουσιακών στοιχείων λόγω μη ύπαρξης του κατάλληλου νομικού πλαισίου για την υποχρεωτική εκτέλεση των συμβάσεων ή από την έκδοση σε διαφορετικές χώρες αντίθετων δικαστικών αποφάσεων.

Για την αντιμετώπιση του νομικού κινδύνου, η Νομική Υπηρεσία κάθε τράπεζας παρακολουθεί την εισαγωγή νέων νομοθεσιών και τις τροποποιήσεις στις υφιστάμενες, ούτως ώστε να εντοπίζει πιθανούς κινδύνους οποιασδήποτε μορφής που μπορούν να προκύψουν, και συμβουλεύει για τη λήψη των απαιτούμενων μέτρων για κατοχύρωση έναντι των κινδύνων αυτών.

Επιπρόσθετα, σκοπός της νομικής υπηρεσίας, είναι η στήριξη των διαφόρων τομέων της τράπεζας σε νομικά θέματα και ο εντοπισμός και η διαχείριση των νομικών και άλλων παρεπόμενων κινδύνων.

Η αντιμετώπιση των Τραπεζικών κινδύνων επιτυγχάνεται κατά κανόνα με τις εξής μεθόδους :

(α) Τιτλοποίηση

Η τιτλοποίηση περιλαμβάνει τη συγκέντρωση ορισμένων χρηματοπιστωτικών χορηγήσεων π.χ στεγαστικά, καταναλωτικά και δάνεια σε επιχειρήσεις, την μετατροπή τους σε χρεόγραφα και την πώληση τους σε δευτερογενείς αγορές.

Επίσης περιλαμβάνει έλεγχο των δανείων, ομαδοποίηση και τη διαδικασία της μετατροπής (πιστοληπτική ικανότητα του υποψήφιου πελάτη, συνάπτεται η σχετική σύμβαση και εκταμιεύεται). Με την τιτλοποίηση οι τράπεζες διευρύνουν την πελατειακή τους βάση και μειώνουν τον κίνδυνο επιτοκίου. Έτσι οι τράπεζες μπορούν να προσφέρουν προϊόντα δανείων με σταθερό επιτόκιο για μεγάλα χρονικά διαστήματα χωρίς να αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο της αύξησης του κόστους των καταθέσεων.

(β) Διαχείριση του κινδύνου των επιτοκίων

Η μέτρηση και διαχείριση του κινδύνου των επιτοκίων μπορεί να γίνει με διάφορες μεθόδους π.χ έννοια της διαρκούς απαίτησης απλής πληρωμής, απαιτήσεις πολλαπλών πληρωμών, το άνοιγμα(κενό) διάρκειας και άλλες.

(γ) Χρήση παράγωγών πηγών

Η μέθοδός αυτή εφαρμόζεται στις περιπτώσεις όπου τα παραδοσιακά εργαλεία αντιστάθμισης του κινδύνου δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά. Τέτοια εργαλεία αντιστάθμισης hedging του κινδύνου είναι συνήθως : παράγωγα

χρεόγραφα (derivative securities), τα προθεσμιακά συμβόλαια (futures), τα δικαιώματα (options) και οι ανταλλαγές επιτοκίων (swaps).

(δ) Ανάλυση VaR

Είναι μια μέθοδος μέτρησης του κινδύνου που χρησιμοποιείται ολοένα και περισσότερο και εκφράζει την συνολική αξία του κινδύνου που δέχεται ο πελάτης να χάσει διατηρώντας μια θέση στην αγορά.

6.2.Σύγχρονα εργαλεία αντιστάθμισης του κινδύνου

Long Short Position, Hedging και Arbitrage

Short θέση , Hedging και Arbitrage είναι η οικονομική αυτή θέση την οποία ο επενδυτής μπορεί να πράξει. Διαφέρει από την τυπική θέση της αγοράς, η οποία αγοράζει μια αξία (π.χ. μετοχή ή ομόλογο) και ελπίζει στην άνοδο της τιμής της αξίας. Κάθε μια από αυτές τις θέσεις μπορεί να χρησιμοποιηθεί για διαφορετικούς σκοπούς. Μερικές θέσεις είναι επικερδείς αν ανέβουν οι τιμές, μερικές μπορεί να γίνουν επικερδείς αν οι τιμές πέσουν. Άλλες δεν θα είναι επικερδείς αν οι τιμές είτε ανέβουν είτε πέσουν, και μερικές άλλες θέσεις είναι επικερδείς αν οι τιμές δεν αλλάξουν σημαντικά.

Η θέση μπορεί να είναι κερδοσκοπική ή για λόγους όπως προστασία του επενδυτή και ελαχιστοποίηση του κινδύνου που εμπεριέχει η επένδυση.

Long & Short Position

Η long και η Short θέση εμπεριέχει δύο βασικές και απλές ενέργειες. Με την Long θέση ο επενδυτής αγοράζει αξίες και τις κρατάει, με σκοπό να βγάλει κέρδος από την ανατίμηση των τιμών των αξιών, από τα μερίσματα που είναι σε μετρητά, από τον τόκο, ή από άλλα εισοδήματα που συσχετίζονται με την επένδυση. Αυτή είναι και η πιο δημοφιλής στρατηγική επένδυσης. Η Short θέση είναι πιο πολύπλοκη.

Short Position

Η Short θέση εμφανίζεται όταν ένας επενδυτής δανείζεται αξίες και τις πουλάει σε κάποιον άλλον. Επομένως οι πωλητές Short πουλάνε κάτι που δεν τους ανήκει ακόμα, με σκοπό να αγοράσει αξίες κάποια στιγμή στο μέλλον σε μικρότερη

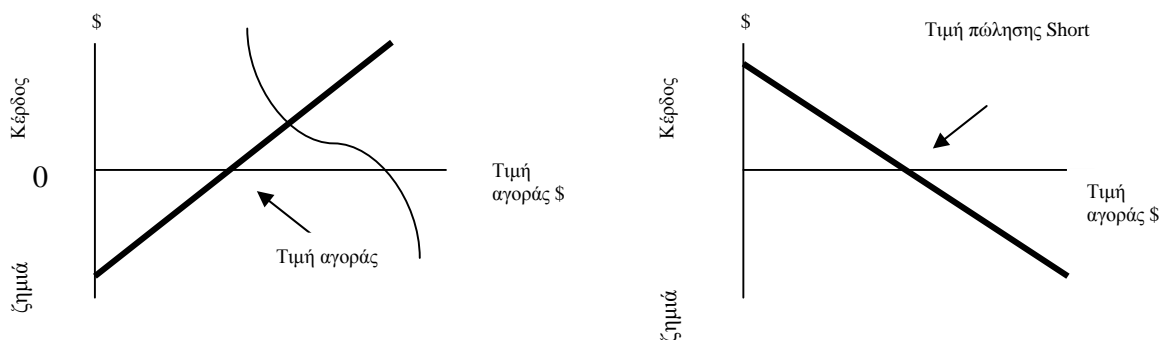
τιμή για να βγάλουν κέρδος από την «αναμενόμενη» κάθοδο της τιμής της αξίας. Αν η τιμή της δανειζόμενης αξίας πέσει, ο πωλητής Short μπορεί να κερδίσει από την αγορά αξιών σαν αυτές που αγοράστηκαν, σε μικρότερη τιμή και να πληρώσει αυτόν που του δάνεισε τις αξίες.

Γράφημα Κέρδος – Ζημιά για Long & short θέση

(βλέπε γράφημα 1) Ο κάθετος άξονας σε αυτά τα δυο γραφήματα κέρδος – ζημιά δείχνει πάνω από το μηδέν τα Δολάρια που κερδίθηκαν, και κάτω από το μηδέν τα Δολάρια που χάθηκαν. Ο οριζόντιος άξονας δείχνει τις τιμές αγοράς κάποιας αξίας είτε είναι long ή short θέση.

Το γράφημα κέρδος – ζημιά για Long θέση έχει θετική φορά, και απεικονίζει ότι ο επενδυτής που κρατάει την Long θέση κερδίζει (χάνει) ένα Δολάριο για κάθε Δολάριο που η τιμή της αγοράς ανεβαίνει (πέφτει). Σε αντίθεση, το γράφημα κέρδος – ζημιά για Short θέση έχει αρνητική φορά και απεικονίζει ένα Δολάριο που χάνεται (κερδίζεται) για κάθε πωλητή Short, για κάθε Δολάριο που η ανεβαίνει (πέφτει) η τιμή αγοράς.

Γράφημα 1.

Γράφημα κέρδος – ζημιά , Long Short Θέση

Παράδειγμα :

21 Απριλίου ο κύριος Α έκανε μια **πώληση Short** 100 μετοχών της τράπεζας της Ελλάδος για €105 για κάθε μετοχή. Στις 4 Μαΐου η τιμή της μετοχής της τράπεζας της Ελλάδος έπεσε στα €2 ανά μετοχή. Ο κ. Α έκανε ένα βραχυπρόθεσμο κέρδος €13 ($€105 - €2$) \times 100 τεμάχια = €1,300 προ φόρων και προμήθεια συναλλαγής. Αν η τιμή της μετοχής του κ. Α είχε αυξηθεί κατά €13 δηλαδή στα €118 και αν ο κ. Α είχε αντιστρέψει την θέση του, θα έχανε €13 ($€105 - €118$) \times 100 = €1,300 προ φόρων και προμήθεια συναλλαγής.

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι κάποιος μεμονωμένα παίρνει μια Short θέση. Πρώτον και το πιο προφανές είναι η επιθυμία του επενδυτή να κερδοσκοπήσει από την πτώση των τιμών. Δεύτερον οι συντηρητικοί επενδυτές (αυτοί που δεν αναλαμβάνουν μεγάλο ρίσκο) μπορεί να πουλήσουν Short σε “Hedge” προκειμένου να αντιμετωπίσουν πιθανές ζημιές. *Hedging* είναι μια τακτική η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον επενδυτή για να ελαχιστοποιήσει τον κίνδυνο που είναι εκτεθειμένος σε κάθε του επένδυση.

«Hedge» θέση

Η Hedge θέση εμφανίζεται όταν κάποιος αγοράζει και πουλάει τις ίδιες ή παρόμοιες αξίες στον ίδιο χρόνο. Το Hedging μπορεί να οριστεί ως η συμφωνία για δυο διαφορετικές θέσεις, όπως οι πιθανές ζημιές της μιας θέσης που τείνουν να γίνουν λίγο ή πολύ, ισοσταθμισμένο από το κέρδος που μπορεί να εμφανιστεί από άλλη θέση. Με άλλα λόγια το Hedging μπορεί να οριστεί ως η εγκαθίδρυση μια ισορροπίας Short και Long θέση προκειμένου να εξαλείψει την ζημιά που θα εμφανιστεί από την αντίθετη κίνηση των τιμών.

Arbitrage

Ένας άλλος τρόπος που κάποιος θέλει μια Short θέση ή ένα Hedge είναι να έχει ένα Arbitrage. *Arbitraging* είναι σαν το *Hedging* γιατί και οι δυο (ο ιδιοκτήτης του Hedge και ο ιδιοκτήτης του arbitrage) το πουλάνε και αγοράζουνε τα ίδια τεμάχια. Το Arbitrage μπορεί να οριστεί ως η στιγμιαία αγορά Long και πώληση short των ίδιων αξιών με σκοπό το κέρδος από μη ρεαλιστικές μεταβολές

Κεφάλαιο 7^ο

7.1.Σύνοψη και συμπεράσματα

Οι λόγοι που οδήγησαν στην μελέτη αυτού του τομέα Asset Liability Management έχουν ως ακολούθως:

Ο εντεινόμενος **διεθνής ανταγωνισμός** και η **ενοποίηση της παγκόσμιας αγοράς**, οι **σαρωτικές τεχνολογικές αλλαγές** που επιτρέπουν στις τράπεζες να αποκεντρώνουν την λήψη αποφάσεων αυξάνοντας την ταχύτητα ανταπόκρισης τους στις αλλαγές της αγοράς, οι σοβαρές **κοινωνικές μεταβολές** που οδήγησαν στην έντονη αύξηση της κινητικότητας και ευελιξίας στην αγορά εργασίας **αύξησαν την αβεβαιότητα και τον κίνδυνο** και διαμόρφωσαν συνθήκες έντονου ανταγωνισμού που επιβάλλουν σημαντικές αλλαγές στο ελληνικό τραπεζικό περιβάλλον.

Καταλήγουμε έτσι σε μια σφαιρική και συνθετική σύνοψη για την έννοια της Διαχείρισης Ενεργητικού-Παθητικού.

Η Διαχείριση Ενεργητικού – Παθητικού είναι το υποσύνολο της διαχείρισης του κινδύνου, το οποίο εστιάζει στην ποσοτική διαχείριση των κινδύνων επιτοκίου και ρευστότητας σε σφαιρικό επίπεδο. Οι κύριες περιοχές της διαχείρισης ενεργητικού-παθητικού περιλαμβάνουν:

- (1) Μέτρηση και παρακολούθηση των κινδύνων ρευστότητας και επιτοκίου :
 - καθορισμός στόχων για κέρδη και ένταση των λειτουργιών
 - καθορισμός των ορίων κινδύνου επιτοκίου

(2) Παγιοποίηση και έλεγχο των περιορισμών του ισολογισμού :

- περιορισμοί ρευστότητας
- πολιτική χρέους
- λόγος κεφαλαιακής επάρκειας και ικανότητα ανταπόκρισης στις υποχρεώσεις.

(3) Προγράμματα αντιστάθμισης για κινδύνους ρευστότητας και επιτοκίου.

Οι τραπεζίτες σήμερα έχουν μάθει να βλέπουν τα χαρτοφυλάκια στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού ως ενιαίο σύνολο, σκεπτόμενοι πως το συνολικό χαρτοφυλάκιο της τράπεζας συμβάλει στους γενικούς στόχους της επαρκούς αποδοτικότητας και του αποδεκτού κινδύνου. Αυτό το είδος της ισότιμης και ενιαίας λήψης απόφασης της τράπεζας είναι γνωστός ως διαχείριση ενεργητικού-παθητικού. Οι τεχνικές διαχείρισης ενεργητικού-παθητικού παρέχουν στην τράπεζα τα αμυντικά όπλα για τον χειρισμό των επιχειρηματικών κύκλων και των εποχιακών πιέσεων στις καταθέσεις και τα δάνεια, καθώς και τα επιθετικά όπλα για την κατασκευή χαρτοφυλακίων των στοιχείων του ενεργητικού που προωθούν τους στόχους της τράπεζας.

Ο σκοπός της διαχείρισης ενεργητικού – παθητικού είναι η διαμόρφωση στρατηγικών και η λήψη μέτρων που μορφοποιούν τον ισολογισμό της τράπεζας ως ένα σύνολο με έναν τρόπο που συμβάλει στους επιθυμητούς στόχους. Συνήθως, οι βασικοί στόχοι της διαχείρισης ενεργητικού-παθητικού είναι :

(α) να μεγιστοποιήσει, ή έστω να σταθεροποιήσει το περιθώριο ή το άνοιγμα της τράπεζας μεταξύ των αποδόσεων επιτοκίου και του κόστους επιτοκίου, και

(β) να μεγιστοποιήσει, ή έστω να προστατεύσει, την αξία της τράπεζας σε ένα αποδεκτό επίπεδο κινδύνου.

Η θεωρητική προσέγγιση που επιχειρήθηκε παραπάνω έφθασε στο τέλος της, με την επισήμανση ότι η Διαχείριση Ενεργητικού – Παθητικού είναι ένα από τα σημαντικότερα και απαραίτητα εργαλεία για τη γενικότερη διαχείριση κινδύνου στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, προκειμένου να αποφευχθούν ισχυρά πλήγματα σε αυτά τα ίδια, στους πελάτες τους και κατ' επέκταση στην κοινωνία και στην οικονομία, σε τοπικό αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Εισαγωγή στις τραπεζικές σπουδές (Ελληνική Ένωση Τραπεζών).
2. Συστήματα διαχείρισης τραπεζικών κινδύνων : Η περίπτωση του Asset Liability Management.
Κυριακή Κοσμίδου, Κωνσταντίνος Ζοπουνίδης, (2003) , Εκδόσεις ‘ Κλειδάριθμος ’.
3. Αξιολόγηση και χρηματοοικονομική διοίκηση, Π. Ε. Πετράκης, (1999) , Εκδόσεις ‘ Σμπίλιας ’.
4. Χρηματοοικονομική ανάλυση λογιστικών καταστάσεων,
Νικήτα Α. Νιάρχου, (2004) , Εκδόσεις ‘ Σταμούλη ’.
5. Χρήμα-Πίστη-Τράπεζες , Δρ. Π. Α. Κιόχος – Δρ. Γ. Δ. Παπανικολάου, (1999) ,
Εκδόσεις ‘ Σταμούλης ’
6. Financial Institutions Management
A. Risk Management Approach
Anthony Saunders, Marcia Millon Cornett

Internet

www.hba.gr

